

UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA
Oddelek za slovanske jezike in književnosti

DIPLOMSKO DELO

**Besednovrstna in pomenska analiza
neobdelanih besed iz kartoteke Slovarja
slovenskega knjižnega jezika in Besedišča
slovenskega jezika (od babako do bebop)**

Mentorica:

red. prof. dr. Irena Stramljič Breznik

Kandidatka:

Katja Klačinski

Somentor:

red. prof. dr. Marko Snoj

Maribor 2011

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici red. prof. dr. Ireni Stramljič Breznik za strokovno svetovanje in vodenje ter pomoč pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se red. prof. dr. Marku Snoju za strokovno mentorstvo in pomoč.

Hvala za potrpežljivost, spodbude in slovaropisno zanje, ki ste ga delili z mano in me oblikovali v jezikoslovko.

Najlepša hvala družini in prijateljem, da ste verjeli vame in mi vlivali optimizem pri nastanku diplomskega dela.

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

IZJAVA

Podpisana Katja Klačinski, rojena 25. 8. 1986, študentka Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, smer slovenski jezik s književnostjo, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Besednovrstna in pomenska analiza neobdelanih besed iz kartoteke Slovarja slovenskega knjižnega jezika in Besedišča slovenskega jezika (od babako do bebop)* pri mentorici red. prof. dr. Ireni Stramljič Breznik avtorsko delo.

V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Katja Klačinski

Maribor, 2. 9. 2011

POVZETEK IN KLJUČNE BESEDE

Slovensko besedje so v preteklosti jezikoslovci zbirali in dopolnjevali ter izdali v mnogih splošnih in strokovnih slovarjih. V teoretičnem delu diplomske naloge sem se osredotočila na predstavitev pomembnejših slovarjev slovenskega knjižnega jezika in jezikovnih korpusov. Temelj vseh je še danes *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, ki je bil najprej izdan v petih knjigah, kasneje v eni sami; zadnja verzija tega slovarja pa je v elektronski izdaji. Podrobneje me je zanimalo slovensko besedje po izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, pri čemer je zajeto besedje v obdobju zadnjih dvajsetih let, t. i. novejša leksika. Primerjanje novejše slovenske leksike z novejšo leksiko slovanskih narodov z vidika obdelovanja in zbiranja novejšega leksikografskega gradiva me je vodilo k vrednotenju slovenskega napredka. Cilj praktičnega dela diplomske naloge je bila besednovrstna in pomenska obdelava besed iz kartoteke za izdelavo slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki še niso bile uporabljene, obdelane in vknjižene. Pri raziskovanju informacij v teoretičnem delu in pri analizi besed v praktičnem delu diplomskega dela sem uporabila razne metode, in sicer deskriptivne in komparativne metode v teoretičnem delu, metodo klasifikacije pa v praktičnem delu. Raziskovala sem s pomočjo raznih monografij, člankov iz slovenskih in tujih znanstvenih revij, s pomočjo jezikovnih korpusov, slovarjev in spleta. Zaradi primernih raziskovalnih metod in uporabljenih virov je analiza besed v praktičnem delu obdelana kvalitetno in po pravilih slovaropisja. Pomenska razlaga besed je strokovno in jasno zapisana, prav tako tudi slovnična dopolnila. Informacije o novejši slovenski in slovanski leksiki so v grobem zbrane na enem mestu in predstavljajo lažji vpogled v trenutno stanje novejšega besedja pri nas in drugod.

Ključne besede in besedne zveze:

Slovarji in zbirke slovenskega besedja, jezikovni korpusi, novejša slovenska leksika, novejša slovanska leksika, besednovrstna in pomenska analiza besed na črko b.

ABSTRACT AND KEY WORDS

The Slovene vocabulary has in the past been collected and revised by linguists and published in a number of general dictionaries and glossaries. In the theoretic part of my thesis I focused on the presentation of the more important dictionaries of Slovene language and Slovene language corpora. The foundation for all of them remains the *Dictionary of Standard Slovene (Slovar slovenskega knjižnega jezika)*, which was initially published in five volumes and later in a single book; its most recent version is available in digital form. The focus of my thesis was on Slovene vocabulary after the *Dictionary of Standard Slovene* was published, which includes the vocabulary of the last two decades, i.e. the newer lexis. Comparing the newer Slovene lexis with the newer lexis of Slavic nations from the aspect of analysing and collecting newer lexicographic materials led me to assessing the progress of Slovene. The objective of the practical part of my thesis was to carry out a word class and semantic analysis of words from the file for creating the *Dictionary of Standard Slovene* containing words that have not yet been used, analysed or entered into the register. In the information research in the theoretical part and in the word analysis in the practical part of my thesis I used various research methods, namely descriptive and comparative methods in the theoretical part and the classification method in the practical part. In my research I used a number of monographs, articles from Slovene and foreign scientific journals, language corpora, dictionaries and web sources. Due to suitable research methods and used sources the word analysis in the practical part was done at a high quality level and according to the rules of lexicography. The semantic explanation of the words is written professionally and comprehensibly, just like the grammatical supplement. General information about the newer Slovene and Slavic lexis is compiled in one place and offers a comprehensible insight into the current state of the newer lexis in Slovenia and elsewhere.

Key words:

Dictionaries and glossaries of Slovene words, language corpora, newer Slovene lexis, newer Slavic lexis, word class and semantic analysis of words starting with the letter b.

KAZALO

1 UVOD	6
2 NAMEN	8
3 RAZISKOVALNE HIPOTEZE	9
4 METODOLOGIJA	11
4.1 RAZISKOVALNE METODE	11
4.2 UPORABLJENI VIRI.....	12
5 ZBRANE BESEDE SLOVENSKEGA JEZIKA	13
5.1 O SLOVARJU SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA.....	13
5.2 O BESEDIŠČU SLOVENSKEGA JEZIKA	15
5.3 O NOVEJŠI SLOVENSKI LEKSIKI.....	16
5.3.1 O strokovnem posvetu o novem slovarju slovenskega jezika.....	17
5.4 O BESEDILNIH KORPUSIH	18
6 NOVEJŠA LEKSIKA SLOVANSKIH NARODOV	20
6.1 NOVEJŠA SLOVENSKA LEKSIKA	21
6.1.1 O zbiranju novejšje leksike	21
6.1.2 O lastnostih današnje leksike v slovenščini	23
6.1.3 Novejša leksika z vidika njenega generiranja	23
6.2 NOVEJŠA HRVAŠKA LEKSIKA	25
6.3 NOVEJŠA SLOVAŠKA LEKSIKA	27
6.4 NOVEJŠA SRBSKA LEKSIKA	29
6.5 NOVEJŠA ČEŠKA LEKSIKA.....	31
6.6 NOVEJŠA POLJSKA LEKSIKA.....	33
7 BESEDNOVRSTNA IN POMENSKA ANALIZA BESED OD BABAKO DO BEBOP	35
7.1 UVOD K BESEDNOVRSTNI IN POMENSKI ANALIZI BESED.....	35
7.2 ABECEDNO RAZVRŠČENO GRADIVO Z BESEDNOVRSTNO IN POMENSKO ANALIZO	37
8 SKLEP	62
9 VIRI IN LITERATURA	67

1 UVOD

Na začetku uvoda diplomskega dela bom razložila terminološke izraze iz leksikološke stroke, saj je njihovo jasno razumevanje izjemno pomembno pri razumevanju vsebine. Terminološka izraza besedje in besedišče sta sicer sopomenki, vendar v tem delu pomenita različno, in sicer izraz besedje bom v celotnem diplomskem delu uporabljala v smislu besednega zaklada slovenskega jezika, med tem ko izraz besedišče predstavlja zbirko besed slovenskega jezika, ki niso bilo uporabljene v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*, imenovano *Besedišče slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki* ali na kratko BSJ. Zelo pogosto bo uporabljen tudi termin slovar, pri čemer gre za po abecedi razvrščene besede s pojasnilom; v tem delu se nanaša na besede iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* ali na kratko SSKJ in na besede iz slovarjev slovanskih jezikov.

Slovarsko gradivo za nastanek Slovarja slovenskega jezika je zapisano na šestih milijonih kartotečnih listkov, le tretjina teh je v njem tudi uporabljena; nekaj preostalega gradiva so zajeli, uredili in zbrali v knjigi BSJ. V kartoteki za izdelavo slovarja je ostalo še veliko neobdelanih besed, ki niso bile uporabljene niti v SSKJ niti v BSJ, vendar lahko predstavljajo zanimivo leksikalno gradivo. Ob pregledovanju te kartoteke sem se poglobila v slovarska gesla na črko b in jih abecedno razvrstila. Ker se na črko b začne 2.195 gesel, sem se odločila analizirati samo del črke b, in sicer od začetne besede *babako* do *bebop*, kar predstavlja 415 besed. Analizirana gesla so ponekod neživa in že zastarela, zato je njihovo preučevanje zanimivo za raziskovanje.

Na drugi strani pa sem se odločila raziskovati načine zbiranja besed, ki so trenutno nove v slovenskem besedišču. Zanima me zbiranje slovenskega besedišča po izdaji SSKJ in stanje novejše leksike pri drugih slovanskih narodih. Postavila sem si vprašanje, ali smo konkurenčni drugim slovanskim narodom pri zbiranju in obdelavi novejših besed. V veliko pomoč pri razširjanju slovenskega besedišča so jezikovni korpusi, ki zajemajo ogromno število besed in se neprestano dopolnjujejo. Najnovejša leksikografska zbirka novejšega besedja imenovana *Novejša slovenska leksika* (NSL), je nastala s pomočjo jezikovnega korpusa in predstavlja podlago za nastanek novega slovarja slovenskega jezika. V

načrtu Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša je najprej izdelava slovarja srednjega obsega (približno 70.000 gesel) z delovnim naslovom *Novi slovar slovenskega jezika*, nato naj bi se začel izdelovati večzvezkovni slovar z vsaj 150.000 gesli, imenovan *Veliki slovar slovenskega jezika*. Zanimivo bo izvedeti, koliko analiziranih besed iz praktičnega dela diplomskega dela bo zajetih v novonastalih slovarjih slovenskega jezika.

Če na kratko povzamem, se bom v diplomskem delu predvsem osredotočila na trenutno stanje slovenskega besedja. Na enem mestu bodo zbrane informacije o preteklem načinu zbiranja besed slovenskega jezika vse do današnjega. Lažje bomo vrednotili raziskovanje in zbiranje slovenskega besedja v primerjavi z drugimi narodi, predvsem iz iste jezikovne skupine. Predstavljeni podatki v teoretičnem delu diplomske naloge bodo v pomoč pri lažjem razumevanju zbiranju leksikalnega gradiva. Zanimiva bo obdelava gradivskega izseka z vidika besednotvorne in pomenske analize, saj gre za besede, ki so izjemno redke in skoraj neuporabljane v današnjem času. Gotovo bo analiziranje zastarelih besed z vidika sodobnega časa in jezikovnih virov dalo drugačen pristop in njihovo razumevanje.

2 NAMEN

Osrednji namen diplomskega dela je predstaviti besede, ki doslej še niso slovarsko zajete. Takih 415 neobdelanih besed od besede *babako* do *bebop* bom abecedno uredila ter jih besednovrstno in pomensko analizirala. Pred tem bom preučila pripomočke in metode za analizo besed.

V teoretičnem delu diplomskega dela bom predstavila nastanek, obseg in vsebino SSKJ in BSJ. Prav tako bom zapisala informacije o nastanku, obsegu in vsebini najnovejše leksikografske zbirke NSL, ki ima zbrane slovenske knjižne besede zadnjih dvajsetih let. Velik pomen imajo tudi besedilni korpusi, v katerih so zabeležene besede, ki so bile zapisane v tisku, na internetu in drugod, zato jih bom v svojem diplomskem delu omenila in razložila njihovo vlogo jezikovnih virov za slovarje. Osredotočila se bom na oba jezikovna korpusa, tj. FidaPLUS in Nova beseda, slednji je bil podlaga za nastanek NSL.

Nato bom pozornost namenila raziskovanju novejšje leksike pri drugih slovanskih narodih. Zaradi težjega dostopa informacij sem izbrala nam bližnje slovanske jezike, in sicer hrvaščino, srbsščino, slovaščino, češčino in poljščino. Zanima me, kako pri njih poteka zbiranje in izdajanje slovarjev z novejšjo leksiko. Spoznano bom primerjala s sodobnimi slovenskimi leksikološkimi izdajami.

V praktičnem delu diplomskega dela bom besednovrstno in pomensko analizirala besede na črko b, ki sem jih zaradi velike količine omejila od besede *babako* do *bebop*. Preučevala bom zbir besed iz kartoteke za izdelavo slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki niso bile vključene niti v SSKJ niti v BSJ, zato so te besede redke in dosedaj še neobdelane. Pri analiziranih besedah me zanima besednovrstna razvrstitev, slovnična dopolnila, njihova pomenska razlaga in uporaba besede v kontekstu (izsek besedila iz kartotečnega listka). V diplomski nalogi bodo besede zbrane po abecednem redu in analizirane po vzorcu SSKJ.

V sklepnem delu bom povzela končne ugotovitve, ki jih bom pridobila iz analize besed, predstavljene v empiričnem delu diplomskega dela. Primerjala bom živost in aktualnost analiziranih besed glede na NSL in po jezikovnih korpusih FidaPLUS in Nova beseda.

3 RAZISKOVALNE HIPOTEZE

Moje raziskovalne hipoteze so naslednje:

- novejša slovenska leksika konkurira slovanski novejši leksiki v smislu njene zajetosti, zbranosti in jezikovne obdelave,
- besednovrstna in pomenska obdelava besed z vidika sodobnih jezikoslovnih virov,
- delež analiziranih besed predstavljajo besede, ki so na novo zaživele in so aktualne v današnji slovenščini,
- nekatere besede so popolnoma zamrle v slovenskem jeziku.

4 METODOLOGIJA

4.1 RAZISKOVALNE METODE

Metodologija diplomskega dela bo temeljila na teoretičnem in praktičnem delu z različnimi viri, predvsem slovenske in tuje strokovne literature ter spletnih strani.

Težišče teoretičnega dela naloge bo deskriptivna metoda, s katero bom opisala SSKJ, BSJ, NSL in jezikovna korpusa FidaPLUS in Nova beseda. Prav tako bom uporabila deskriptivno metodo pri raziskovanju in opisovanju del novejšje leksike slovanskih jezikov. S pomočjo komparativne metode bom primerjala slovanska dela z našimi.

Osrednji del diplomskega dela predstavlja praktični del, v katerem bom uporabila metodo klasifikacije pri besednovrstni analizi besed. Metode analize bom uporabila pri pomenski razlagi besed od besede *babako* do *bebop*. Po potrebi bom z zgodovinsko metodo analizirala besede.

Rezultat besednovrstne in pomenske analize besed bo predstavljen po spodnjem vzorcu:

babako -a m *eksotični sadež iz gorskega predela Ekvadorja: Za 75 dinarjev kilogram je moč pri Sadju-zelenjava kupiti babako, sadež, ki je doma v gorskem predelu Ekvadorja*

babasu -- m *južnoameriška palma Orbignya speciosa: Ta stena je iz listja babasu*

babca -e ž, nar. dol. *zgornji del klepalnika: Koso klepljejo s klepalnim kladivom, naslonjeno na železno babco, ki je vsajena v »stou«*

V sklepu bom s pomočjo metode generalizacije in metode sinteze povzela podatke besednovrstne in pomenske analize besed.

4.2 UPORABLJENI VIRI

Pri raziskovanju teoretičnega dela si bom pomagala s slovarji in zbirkami besed slovenskega knjižnega jezika. Zaradi novejšje tematike o slovenski in slovanski leksiki mi bodo v pomoč razni članki iz revij *Jezik in slovstvo*, *Jezikoslovni zapiski* in *Slavistične revije* ter iz drugih znanstvenih revij. Informacije bom pridobila iz posvetov (*Strokovni posvet o novem slovarju slovenskega knjižnega jezika*), publikacij (*Novejša slovenska leksika*), recenzij del o novejši leksiki v slovenskem in tujem jeziku. Raziskovala bom tudi novejšo leksiko slovanskih narodov, pri čemer se bom osredotočila na ustrezne predstavitve gradiva prek dostopnih spletnih strani slovanskih držav in na razne monografije (*Neologizmi: problemi teorije in prakse*), slovarje (*Slovar neologizmov v češčini*), zbirke in nacionalne korpuse (*Hrvaški nacionalni korpus*) naših bližnjih slovanskih sosedov.

Temelj praktičnega dela diplomskega dela predstavlja kartoteka za izdelavo slovarja slovenskega knjižnega jezika, last Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. Izbrane besede iz kartoteke bom besednovrstno in pomensko analizirala s pomočjo jezikovnih korpusov FidaPLUS in Nova beseda, z elektronsko različico SSKJ, BSJ, Pleteršnikovega slovarja, Besede slovenskega jezika in raznimi leksikoni ter drugimi tujejezičnimi slovarji. Podatke bom pridobivala tudi s spletnimi brskalniki.

5 ZBRANE BESEDE SLOVENSKEGA JEZIKA

5.1 O SLOVARJU SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA

Slovar slovenskega knjižnega jezika je prvi večji enojezični slovar sodobne knjižne slovenščine, ki ga je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) in Znanstvenoraziskovalni center (ZRC). Sodelavci Leksikološke sekcije Inštituta za slovenski jezik so izdelali slovar po zasnovi jezikoslovcev iz šestdesetih let.

V slovarju je zapisanih in obdelanih več kot 107.000 gesel in podgesel na pet tisoč straneh (SSKJ 1994: 15). Slovarska gesla so vzeta iz kartoteke s šest milijonov listkov in tristo tisoč iztočnicami. Obdelana je bila tretjina besed, ostale (183.000) so bile objavljene v BSJ.

SSKJ je najpomembnejša stvaritev slovenske kulture, saj je zanesljiv svetovalec o pravopisnih vprašanjih, izgovoru, oblikah, naglaševanju, vezljivosti, pomenih in zvezah (SSKJ 1994: 16).

Nastanek Slovarja slovenskega knjižnega jezika

Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar*, izdan leta 1895, je bil pred SSKJ zadnji večji slovar slovenskega jezika. Prvotni načrt jezikoslovcev je bil nadgradnja Pleteršnikovega slovarja z izpisi iz leposlovja, prevodov in časopisja zadnjih petdesetih let. Leta 1961 je prišlo do sprememb v vodstvu Leksikološke sekcije Inštituta za slovenski jezik, zato je bil izdan tudi nov načrt izvedbe slovarja, ki naj prikaže sodobni knjižni jezik. Izipisana je bila novejša izvorna in prevodna leposlovna literatura tistega časa, šolske knjige, tiski z znanstvenim, časopisnim in pogovornim jezikom.

Metode dela so se s časom spreminjale, sprva so se izpisovale posamezne besede, kasneje besede s širšim sobesedilom; najprej so prevladovali izpisi iz leposlovja, pozneje iz drugih zvrsti, zlasti iz publicističnih in strokovnih spisov.

Slovar je izšel v petih knjigah (od črke A do H leta 1970, I–Na, 1975; Ne–Pren, 1979; Preo–Š, 1985; T–Ž, 1991), s ponatisoma iz 1997 in 2008 ter digitalnima izdajama iz 1998 in 2000, dostopen pa je tudi na spletu¹ (SSKJ 1994: 19).

Vsebina

Besedišče in njihova raba je iz obdobja začetka prejšnjega stoletja do 1969 oziroma do leta izida posamezne knjige; besede obsegajo bistvene prvine knjižnega jezika: leposlovnih, znanstveni, publicistični, časopisni, pogovorni jezik, terminologijo, žargone in narečno besedišče. Najbolj izčrpno je obdelan leposlovnih jezik, v terminologiji so najbolj prikazane tehnične vede, manj pa obrti in stroke, ki so šele v razvoju (SSKJ 1994: 20).

Strokovno izrazje so prispevali tudi terminološki svetovalci, saj je v SSKJ zastopanih okoli sto terminoloških področij.

Slovarsko gradivo je bilo izpisano iz 3.357 enot oziroma 5.128 knjig, in sicer iz leposlovnih del, revij, časopisov, poljudnoznanstvenih del in šolskih knjig. Gradivo zanje je bilo prevzeto iz *Pleteršnikovega slovarja* ali iz *Slovenskega pravopisa*, včasih pa tudi z listkov s podatki, ki so jih po svojem zanimanju zapisali uredniki (SSKJ, 1994: 21). Tretjina od prej naštetega gradiva je bila uporabljena v slovarju.

Med slovarskimi gesli ni lastnih imen, kratic in simbolov, prav tako ne glagolnikov, manjšalnic, svojilnih pridevnikov. Slovar ne daje podatkov o izvoru in zgodovini besed.

Slovar o vsaki besedi pove, kako se piše in izgovarja, kakšen naglas in intonacijo ima, kako se pregiblje, katere pomene ima in kakšni so odnosi med njimi; daje stilne in druge kvalifikacije ter navaja navadne in posebne vezave, proste in stalne zveze, frazeologijo, reke in zelo znane pregovore (SSKJ 1994: 20).

---

¹ Spletna izdaja Slovarja slovenskega knjižnega jezika na <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (Dostop: 12. 2. 2010)

Geslo

Besede v slovarju so razvrščene po abecedi. Vsaka beseda ima svoj slovarski članek, v katerem je obdelana z vidika rabe v sodobnem knjižnem jeziku.

Geselski članek sestoji iz glave z zaglavjem in razlago z ilustriranim gradivom; dopolnjujejo ga lahko gnezda, podgesla itd. Glava in zaglavje geselskega članka podata informacije o zapisu, izgovoru, obliki, naglasu, intonaciji in morebitnih slovničnih posebnostih gesla. Zaglavju sledi pomenski del, ki razlaga pomen, rabo, slogovne značilnosti besede iz gesla (SSKJ 1994: 22).

5.2 O BESEDIŠČU SLOVENSKEGA JEZIKA

Med leti 1945 in 1991 je bilo zapisanih in zbranih 6 milijonov kartotečnih listkov, od tega je bilo za SSKJ odbranih in obdelanih okrog sto tisoč besed. Ostale besede, ki niso bile sprejete v SSKJ, so bile neobdelane in v abecednem redu izdane najprej v *Besedišču slovenskega jezika: po kartoteki za slovar sodobnega knjižnega jezika zbrane besede, ki niso bile sprejete v Slovar slovenskega knjižnega jezika*, nato pa v *Besedišču slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*. Prva izdaja je leta 1987 izšla v dveh knjigah. Prva knjiga je zajemala besede od črke A do vključno črke N, v drugi knjigi pa so bile zbrane besede od črke O do Ž. Leta 1998 so bile besede združene v eno knjigo, imenovano *Besedišče slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*. V njej je 178.457 gesel (iztočnic) iz bogate slovarske zbirke Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

V BSJ so po abecednem redu zbrana gesla, opremljena z besednovrstnimi, oblikovnospreminjevalnimi in naglasnimi podatki. Leta 1994 je bilo BSJ preneseno v računalniško obliko in dopolnjeno z gradivom, zbranim v letih 1987–1991 (BSJ 1987: 9).

V BSJ gre večinoma za redke besede, ki so v kartoteki zastopane z enim ali vsaj z nekaj izpisi, lahko tudi iz del enega samega avtorja, za narečne izraze in geselske iztočnice iz *Pleteršnikovega slovarja*, ki jih današnja knjižna raba ne potrjuje. V BSJ so zbrane tudi nove besede, zlasti iz časopisov in revij, enkratne tvorbe, redkejši in posebni žargonizmi; ozko rabljeni, neutrjeni ali zastareli strokovni izrazi in tudi besede, ki se tvorijo po ustaljenih jezikovnih obrazcih. V BSJ niso upoštevana lastna imena, tuja rekla in daljši tuji citati, enakozvočnice, pisne dvojnice, kratice in simboli (BSJ 1987: 11).

BSJ se naslanja na SSKJ in *Odzadnji slovar slovenskega jezika* ter dopolnjuje v njih zajeto besedje. Namenjeno je raziskovalcem slovenskega jezika, primerjalnim jezikoslovcem, slovenskim pesnikom, pisateljem in prevajalcem, strokovnjakom pri tvorjenju in preverjanju strokovnih izrazov in sestavljalcem slovarjev; namenjeno je vsem, ki jih zanimajo vrednote slovenskega jezikovnega izročila in današnjosti (BSJ 1998: 6).

5.3 O NOVEJŠI SLOVENSKI LEKSIKI

Novejša slovenska leksika zajema leksikalni fond, ki se je v slovenščini uveljavil v obdobju zadnjih dvajsetih let in še ni obravnavan v SSKJ. Zbirka slovenske novejšje leksike predstavlja besediščno gradivo kot seznam informacij o leksikalnem stanju in trendih sodobne slovenščine, kot tudi leksikografski prispevek k raziskavam novejšje slovenske leksike (NSL 2009: 9).

Leksikogramski seznam NSL vsebuje po abecednem redu zbranih 15.900 enot. Seznam ne vsebuje pomenskih, slovničnih ali stilnozvrstnih podatkov. Pri pripravi leksikogramskega seznama so bili uporabljeni zlasti spletni jezikovni gradivni viri; besedilni korpus Nova beseda², spletni iskalnik Najdi.si³, izjemoma tudi Google⁴. (NSL 2009: 16–17)

Fond besed je osnova za nadaljnje redakcijsko delo in hkrati osnova za nov razlagalni slovar slovenskega jezika, v prvi fazi kot dopolnitev SSKJ.

Tovrstno zbrano in jezikoslovno obdelano gradivo predstavlja solidno leksikalno bazo, v slovenskem in mednarodnem merilu, za hitrejše in kvalitetnejše nastajanje različnih tipov slovarjev sodobne slovenščine, tako enojezičnih razlagalnih kot dvo- ali večjezičnih, konkreten rezultat tega projekta bo *Slovar novejšega besedja slovenskega knjižnega jezika*. Tovrstni geslovniki in zbirke novega besedja so dobra osnova tudi za terminološke slovarje, saj so dobro normativno gradivo pri aktualiziranju, ažuriranju in uvajanju nove terminologije.

Poznavanje novega besedja in informiranje o njegovi ustrezni uporabi je vsakodnevna potreba družbenega in strokovnega delovanja. Cilj na novo urejenih virov in zbirk so slovarji sodobnega jezika – v Leksikološki sekciji Inštituta za slovenski jezik je cilj *Slovar novejšega besedja* (SNB) s približno 7000 gesli.⁵

---

² Besedilni korpus Nova beseda na http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html

³ Spletni brskalnik Najdi.si na www.najdi.si

⁴ Spletni brskalnik Google na www.google.si

⁵ <http://sicris.izum.si/search/prj.aspx?lang=slv&id=5475> (Dostop: 20. 12. 2010)

5.3.1 O strokovnem posvetu o novem slovarju slovenskega jezika

Knjiga *Strokovni posvet o novem slovarju slovenskega jezika* vsebuje prispevke in razprave z dvodnevne istoimenskega posveta; ti so pomembni za nastanek novega slovarja slovenskega knjižnega jezika.

Obravnavana so vprašanja zasnove in izdelave novega slovarja, kot so sestava geslovnika, pravopisne rešitve, vprašanje narečnega gradiva in etimoloških osvetlitev, vprašanje prikaza frazeologije in terminologije v slovarju. V delu so obravnavane tudi težnje v sodobni leksikografiji v primerjavi z izkušnjami, pridobljenimi pri sestavljanju SSKJ ter uporaba sodobnih jezikovnih tehnologij na osnovi jezikovnih korpusov. Na podlagi razprav so predlagani nekateri odgovori na zastavljena vprašanja.⁶

Slovenski in tuji strokovnjaki slovenističnih področij ter strokovnjaki pomembnih javnih slovenističnih institucij so s svojimi prispevki razpravljali o tematiki z različnih zornih kotov in s tem naredili korak naprej k novim enojezičnim razlagalnim slovarjem, temelječim na izročilu SSKJ (*Strokovni posvet o novem slovarju slovenskega jezika* 2009: 5).

S to publikacijo je povezana monografija NSL v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri. Ta izdaja se navezuje na projekt, katerega namen je bil dopolniti in dodelati zbirke in geslovnike novejšega besedja za različne tipe slovarjev standardne slovenščine.⁷

Znanstveni svet Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša je dorekel, da se najprej začne izdelovati slovar srednjega obsega (približno 70.000 gesel) z delovnim naslovom *Novi slovar slovenskega jezika*, nato naj bi se začel izdelovati večzvezkovni slovar z vsaj 150.000 gesli, imenovan *Veliki slovar slovenskega jezika* (*Strokovni posvet o novem slovarju slovenskega jezika* 2009: 153).

---

⁶ <http://zalozba.zrc-sazu.si/index.php?q=sl/node/787> (Dostop: 18. 3. 2011)

⁷ P. B., 2009: Štiri izdaje novih spoznanj o slovenščini. <http://www.rtv.slo.si/kultura/novice/stiri-izdaje-novih-spoznanj-o-slovenscini/206070> (Dostop: 18. 3. 2011)

5.4 O BESEDILNIH KORPUSIH

Besedilni korpusi so referenčni vir pri vprašanjih, kjer odpovedujeta slovnica in intuicija. »Korpusno jezikoslovje opazuje jezik kot družbeni pojav in program korpusnega jezikoslovja ni v protislovju s klasičnim jezikoslovjem, temveč samo sebe razume kot njegovo dopolnilo« (Teubert v Žele 2005: 179).

Korpusi so osrednja baza znanja v korpusni lingvistiki. Referenčni korpusi so temeljna vrsta korpusov, ki naj bi predstavili celovito podobo nekega jezika; so večjega obsega, zanje je glede na tradicijo tudi najnatančnejše izdelana metodologija gradnje; predstavljajo izhodišče za temeljne jezikoslovne raziskave predvsem s področja slovnice in slovarja. V slovenskem prostoru v to kategorijo sodijo korpus *FIDA*, *FidaPLUS* in *Nova beseda*. Korpusi so temeljni jezikovni viri za slovarje.⁸

FidaPLUS⁹ je besedilni korpus, namenjen raziskovanju sodobnega slovenskega jezika. Korpus prinaša (pisna) besedila, s katerimi se govorci slovenščine v vsakdanjem življenju predvidoma najpogosteje srečujemo: iz večine slovenskih dnevnih časopisov, mnogih revij ter knjižnih publikacij različnih založb (literarna besedila, učbeniki, stvarna literatura). Poleg tega korpus zajema tudi besedila z interneta, prepise parlamentarnih govorov, t. i. besedilni drobiž (reklamna besedila, plačilni listki, računi) itd. Korpus tako ponuja možnost natančnega raziskovanja slovenskega jezika, kot se je pojavljal v besedilih, objavljenih od leta 1990 do 2006. Prinaša 621 milijonov besed, kar je visoka številka, primerljiva z velikostjo referenčnih korpusov drugih narodov.

Korpus FidaPLUS je referenčni korpus slovenskega jezika: je uravnotežen, kar pomeni, da se trudi biti reprezentativen vzorec jezika. To pomeni, da obsega vzorčni delež besedil slovenskega jezika in predstavlja jezik vsakdanje rabe. Osnovni namen takega korpusa je omogočiti temeljit vpogled v jezik na najrazličnejših ravneh in področjih, zato je pomemben vir za uporabno in

---

⁸ http://sl.wikipedia.org/wiki/Besedilni_korpus (Dostop: 22. 3. 2010)

⁹ Jezikovni korpus FidaPLUS na <http://www.fidaplus.net>

teoretično jezikoslovje, npr. slovaropisje v vseh oblikah (eno- in večjezikovni slovarji, terminološki slovarji in drugi jezikovni priročniki), poučevanje jezika (učbeniki in učni pripomočki), jezikovne tehnologije (črkovalniki, avtomatski prevajalniki, govorni vmesniki itd.), ter tudi za druge družboslovne in humanistične vede, npr. literarno vedo, psihologijo in sociologijo.¹⁰

Nova beseda¹¹ je besedilni korpus, ki ga vzdržujeta Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ter ZRC SAZU – Laboratorij za korpus slovenskega jezika. Iz leta v leto sta se obseg in zvrstnost korpusa postopoma povečevala, konec pomladi 2005 je bilo 162 milijonov besed iz 4.158 besedil, trenutno pa Nova beseda obsega približno 240 milijonov besed.

Korpus je sestavljen iz šestih glavnih delov: besedil 2.310 izvodov časopisa DELO, 1998–2005 (120 mil. besed), govornjena besedila Zapisov 711 sej Državnega zbora Republike Slovenije 1996–2004 (20 mil. besed), 778 leposlovnih del v našem jeziku, vključena so tudi zbrana dela Draga Jančarja, Cirila Kosmača in Ivana Cankarja (12 mil. besed), 78 izvodov računalniške revije Monitor 1999–2004 in revije za zdravo življenje Viva (6 mil. besed), 251 polleposlovnih besedil (2 mil. besed) ter 26 znanstvenih oz. tehničnih monografij (tudi 2 mil. besed). Vsa besedila so v razmeroma dobrem stanju, očiščena so bila pretežnega dela tipografskih napak in napak, nastalih pri prenašanju in zlaganju besedil. Velika večina besedil je iz zadnjih desetih let.¹²

Korpus je namenjen predvsem za slovaropisne potrebe Inštituta, obenem pa tudi vsem drugim, ki se ukvarjajo z izobraževanjem in raziskovanjem slovenskega jezika.¹³ Besedilni korpus Nova beseda je bil podlaga za nastanek leksikografske zbirke, zbrane v monografiji NSL.

---

¹⁰ <http://sl.wikipedia.org/wiki/FidaPLUS> (Dostop: 22. 3. 2011)

¹¹ Jezikovni korpus Nova beseda na http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html (Dostop: 22. 3. 2011)

¹² http://bos.zrc-sazu.si/a_about_si.html (Dostop: 22. 3. 2011)

¹³ http://sl.wikipedia.org/wiki/Nova_beseda (Dostop: 22. 3. 2011)

6 NOVEJŠA LEKSIKA SLOVANSKIH NARODOV

Pojem novejše leksika je definiran kot besedje, ki se je v nekem jeziku pojavilo oz. uveljavilo v obdobju približno zadnjih dvajsetih let. Novejša leksika je rezultat intenzivne jezikovne odprtosti kot posledice sodobnih globalizacijskih teženj in medkulturnih povezav, kar se kaže kot močan delež tujejezičnih, zlasti angleških besed. Nova poimenovanja stvarnosti so v zadnjih letih vse bolj pogosta, saj na to vpliva splošno povezovanje tako v evropskem kot tudi v svetovnem merilu.

V tem poglavju bom podrobneje opisala novejšo leksiko slovenskega jezika, pozornost bom namenila tudi raziskovanju in zbiranju novejše leksike pri drugih slovanskih narodih. Zaradi težjega dostopa informacij sem izbrala nam bližnje slovanske jezike, in sicer hrvaščino, srbščino, slovaščino, češčino in poljščino. Zanima me, kako pri njih poteka zbiranje novejšega besedja in katera dela z novejšo leksiko so bila izdana.

6.1 NOVEJŠA SLOVENSKA LEKSIKA

6.1.1 O zbiranju novejše leksike

Večina raziskovalcev Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša svojo dejavnost izvaja, opirajoč se na jezikovno gradivo, ki je urejeno in obdelano po vnaprej zasnovanih postopkih v obliki t. i. podatkovnih zbirk in besedilnega korpusa Nova beseda.

Dokumentacijski sistem Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša obsega najizčrpnjšo zbirko jezikovnega gradiva v državi v obliki 3,4-milijonske listkovne kartoteke, ki je nastajala vse od leta 1945. Zbirka je bila kot osnovni slovarski vir namenjena izdelavi slovarjev slovenskega jezika in predstavlja še danes v mnogih pogledih edini relevanten dokument za razlago jezikovnih lastnosti posameznih leksemov, sprememb v določenih obdobjih, pogosto pa je tudi metodološki pripomoček pri iskanju pojasnil za podobo slovarskih redakcij v

slovarskih delih povojnega obdobja. Na osnovi te zbirke, ki jo v klasičnih listkovnih kartotekah hrani Inštitut, so nastala temeljna slovarska dela, med drugim SSKJ – s stranskim produktom: BSJ v SSKJ nesprejetega besedja, *Slovenski pravopis 2001* in *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*.¹⁴

Danes to zbirko nadomešča oziroma dopolnjuje 240-milijonski korpus Nova beseda, ki nastaja v Laboratoriju za korpus slovenskega jezika.

Na Inštitutu nastajajo podatkovne zbirke, ki predstavljajo osnovo za nastajajoča slovarska dela, npr. *Slovar novejšega besedja*, *Slovar sinonimov slovenskega jezika* in *Frazeološki slovar slovenskega jezika*.

Izrednega pomena je tudi Zbirka oblikoslovno označenih besedil, ki predstavlja osnovo za strojno podprte metode obdelave slovenskega jezika. Gradijo se tudi podatkovne zbirke strokovnega izrazja¹⁵, npr. botanična, čebelarstva, geografska, geološka, gledališka zbirka, zbirka splošnega tehniškega izrazja, umetnostno- in pravnozgodovinska, zbirka za slovar kemijske procesne tehnike, za slovar evropskega prava in za slovar elektronike, elektrotehnike in informatike.¹⁶

Podatkovne zbirke Inštituta v listkovni in zvezkovni kartoteki predstavljajo tudi osnovo za nastajanje Slovenskega lingvističnega atlasa, ki bo prikazal stanje in razširjenost vseh bistvenih jezikovnih pojavov v 406 slovenskih govorih.

V obdobju 2005–2007 je nastala tudi spletna zbirka Besede slovenskega jezika¹⁷, ki besede pomensko razloži, jih besednovrstno označi in uporabnika prek spletnih povezav pelje na referenčno gradivo na spletu.

---

¹⁴ <http://isjfr.zrc-sazu.si/index.php?q=sl/node/30> (Dostop: 2. 4. 2011)

¹⁵ Izdani so že naslednji terminološki slovarji: čebelarstva (leta 2008, 2009), geografski (2005), geološki (2006), gledališki (2011), tehnično izrazje od črke A–B (2007) in dvojezični slovensko-italijanski in italijansko-slovenski slovar elektronike, elektrotehnike in informatike. Čebelarstva in gledališki slovar sta dosegljiva na spletni strani Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

¹⁶ <http://isjfr.zrc-sazu.si/index.php?q=sl/node/30> (Dostop: 2. 4. 2011)

¹⁷ Spletna zbirka Besede slovenskega jezika na <http://bos.zrc-sazu.si/besede.html> (Dostop: 2. 4. 2011)

Leksikološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU beleži in zbira leksiko v slovenščini in s tem omogoča osnovno sistematično preglednost nad leksikalnim stanjem sodobne slovenščine. V zbirki NSL je zajeto novejša besedja, ki se je v slovenščini pojavilo oz. uveljavilo v obdobju približno zadnjih dvajsetih let in še ni obravnavano v SSKJ.

Tak nabor besed imajo štiri podskupine, in sicer (Gložančec [et al.] 2009: 12):

- a. beseda je glede na SSKJ nova (*sesuvanje*),
- b. beseda ima glede na SSKJ nov pomen (*sesutje*),
- c. beseda je glede na SSKJ nov homonim (*sesuvati*),
- č. beseda ima glede na SSKJ novo zvezo (*sevalen*).

V NSL so zbrane in izbrane eno- in večbesedne iztočnice, ki izkazujejo sodobne trende v razvoju slovenščini in se kažejo v besedotvornem, pomenskem in skladenjskem delu gesel. Primerjalno-kontrastivno se potrjujejo vedno intenzivnejši stiki z angleškim jezikom.

6.1.2 O lastnostih današnje leksike v slovenščini

Nastajanje enojezičnih razlagalnih slovarjev je povezano s pomenskim širjenjem že obstoječega besedja in tudi z domačimi in prevzetimi neologizmi. Novopomenke oz. neosemantizmi se pojavijo zaradi potrebe po označbi novega denotata ali želijo jasneje izraziti vso pomenskost izraza; pojavi se tudi jezikovna ekonomičnost, pri čemer se v stare oblike vnašajo novi pomeni.

Jezik pomensko izkoristi že obstoječe izrazje; aktualno izrazje pridobiva nove pomene v zvezah kot *blago v akciji*, *s sosedom montirati dvojčka*; pomensko oživijo oz. revitalizirajo besede, kot npr. *namizje*, *bukvarna*, *postrešček* (Žele 2009: 457–458).

Razvojno širjenje funkcijskosti jezika in s tem širjenje tudi specializiranega pomenja na različna področja – t. i. širša terminologizacija gre lahko tudi v smer determinologizacije; gre za pomensko razširjanje oz. posploševanje, npr. *abstinenca*, *stabilizirati napetost*, *politične*

razmere ipd. Stalno stopenjsko obojesmerno prehajanje med terminologizacijo in determinologizacijo je še posebno eksplicitno pri glagolih kot glavnih usmerjevalnikih in organizatorjih sporočanega v različnih tipih besedil: *absorbirati vlago/pline/svetlobo/kisik*, *Mesta so absorbirala vse podeželsko prebivalstvo* (Žele 2009: 458–459).

Pomensko zaokroženje leksema iz splošnega pomena v strokovni pomen in potem spet v splošni pomen pa potrjujejo primeri kot *črna luknja*, *topla greda*, *verižna reakcija*, *zvezda stalnica* (Žele 2009: 458–459).

Vedno bolj uporabljene so t. i. kvazitvorjenke oz. nesistemske tvorjene priložnostnice, to so npr. prilastkovno uporabljeni sklopi tipa *pica datekap*, *nočindan trgovina*, *adijopamet sistem* ipd. Iz slenga prodirajo izrazi kot *žurirati*, *skenslati*, *kafič*; tudi povedkovodoločilno rabljeni *fit*, *fensi*, *faca*, *štala* ipd. (Žele 2009: 459).

Pozitivna smer novotvorbne slovenjenja so tvorbenobesednozvezno-tvorbeni poteki kot je *televoting* (telefonsko glasovanje). Višja tvorjenost pri glagolih navadno zoži vezljivostno polje, npr. *downloadati*, *ufilmiti*, *vinariti*. Aktualne so zloženke tipa *akva-*, *avdio-*, *avto-*, *bio-*, *eko-*, *multi-*; sistemska posebnost so e-tvorjenke: *e-bančništvo*, *e-knjiga*. Vedno pogostejše so zloženke tipa *-mat*, *-net*, *-holik* (*kavomat*, *deloholik*) (Žele, 2009: 459).

6.1.3 Novejša leksika z vidika njenega generiranja

Generiranje novejšje leksike je izhajalo iz naslednjih osnovnih skupin (Gložančev [et al.] 2009: 14–15, Žele 2009: 460–461)

- Nov eno- ali večbesedni izraz oz. neologizem za novo predmetnost, npr. *internet*, *blog*, *evro*, *trajno mleko*; slovenska ustreznica k prevzetemu neologizmu, npr. *medmrežje*. S širjenjem pomena z dodanim pomenom glede na SSKJ dobimo novoopomenjeni izraz oz. neosemantem, npr. *kolesarke* (hlače), *miška* (rač.), *ježek* (frizura); medtem ko so novi in glede na SSKJ-jevska gesla homonimi neologizmi npr. *klikniti* (rač.: pritisniti).
- Precejšnji je delež tujejezičnih, zlasti angleških besed, prevzetih bodisi citatno (*brainwashing*, *deadline*) bodisi v dvojezični obliki citatno/podomačeno (*catering/katering*, *bodybuilder/bodibilder*) ali le v

podomačeni obliki (*heker, dejt*) ter tudi prevzete besede iz tujih jezikov (*sommelier/somelje, liči, suši*).

- Novejša slovenska leksika, ki je oblikovana kot slovenska ustreznica za novejšo prevzeto (*medmrežje za internet, skok z elastiko za bungee jump, pranje možganov za brainwashing*).
- Novejša leksika kot posledica determinologizacije (*forenzik, lobotomija, antagonist*).
- Besednodružinske širitve povzročajo novejše tvorjenke tipa *aferaštvo* (< afera v SSKJ) in novejše besedne zveze, npr. *ciljna publika*.
- Reaktualizacija besed družbeno-gospodarskih sprememb (*borzništvo, borznoposredniški*).
- Specifična glede na motivacijo in sorazmerno produktivna skupina novejše leksike so primeri, nastali s poobčnobesedenjem lastnoimenskega izhodišča, npr. *barbika* < *Barbika*, *frutek* < *Frutek*, *google* < *Google*, *šengen* < *Schengen*.
- Med novejšo leksiko spadajo tudi pisne realizacije kratičnih oblik (*cede za CD, dedeve DDV*).
- Posebna skupina novejše leksike predstavlja t. i. pogojna novejša leksika. Glede na SSKJ gre za dve podskupini:
  - a. besede, ki v SSKJ še nimajo nobenega predstavnika (*kompetitiven*),
  - b. besede z vsaj enim v SSKJ že uslovarjenjim predstavnikom (tip: *širitev, širitven*).
- Med novejšo leksiko se uvršča tudi t. i. potencialna novejša leksika. Te besede predstavljajo manjše sistemske prilagoditve glede na SSKJ: *olimpijada* (SSKJ: *olimpiada*), *parkinsonov* (SSKJ: *Parkinsonov*).

6.2 NOVEJŠA HRVAŠKA LEKSIKA

Hrvaški jezikovni portal

Hrvaški jezikovni portal (Hrvatski jezikovni portal) je rezultat skupnega projekta založbe Novi Liber in Srce (Fakulteta za računalništvo Zagreb). Baza besed Hrvaškega jezikovnega portala¹⁸ je nastala na temeljih slovarskih in leksikografskih izdaj založbe Novi Liber v preteklih petnajstih letih. V tem času so izšli:

- *Rječnik hrvatskoga jezika V.* Anić (izdaje leta 1991, 1994 in 1998)
- *Pravopis hrvatskoga jezika V.* Anić – J. Silić (2001)
- *Veliki rječnik hrvatskoga jezika V.* Anić (2003, priredila Ljiljana Jojić)
- *Kronologija – Hrvatska, Europa, Svijet* (urednik I. Goldstein)
- *Rječnik stranih riječi* Anić – Goldstein (izdaji leta 1998 in 2000)
- *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (uredniški odbor, 2003)

Jezikovna baza vsebuje 116.516 besed in se neprestano dopolnjuje in popravlja.¹⁹

Hrvaški nacionalni korpus

Hrvaški nacionalni korpus (Hrvatski nacionalni korpus) zajema sistematizirano zbirko tekstov, predvsem v sodobnem hrvaškem jeziku, iz različnih medijev, žanrov, stilov, regij in tem. Korpus spremljajo dodatni jezikovni in nelingvistični podatki, ki so shranjeni v bazi podatkov, dostopni celotni javnosti.

Hrvaški nacionalni korpus trenutno obsega 101 milijon besed, od tega je 74 % iz informativnih tekstov (časopisi, revije, razne publikacije ipd.), 23 % leposlovja, 3 % ostalih virov.²⁰

---

¹⁸ Hrvaški jezikovni portal na <http://hjp.srce.hr> (Dostop: 18. 4. 2011)

¹⁹ <http://hjp.srce.hr/index.php?show=baza> (Dostop: 18. 4. 2011)

²⁰ <http://www.hnk.ffzg.hr/default.htm> (Dostop: 18. 4. 2011)

Neologizmi: problemi teorije in prakse

Vesna Muhvić Dimanovski je leta 2005 izdala monografijo z naslovom *Neologizmi: problemi teorije in prakse (Neologizmi: problemi teorije i primjene)*, v kateri je zajela teoretične (definicije, kategorije neologizmov, njihovo normo) in praktične poglede na neologizme v hrvaščini.

Neologizme deli v dve skupini, in sicer v prvo skupino spadajo neologizmi za potrebo komunikacije jezikovne skupnosti, v drugo pa stilni ali občasni neologizmi, enkratnice, ki so nastale za potrebe enega književnega dela (Mikić 2007: 78).

Avtorica ugotavlja, da so nastale velike spremembe na področju leksike v zadnjih petnajstih letih zaradi razvoja računalniške in mobilne tehnologije.

Največji odstotek neologizmov predstavljajo sposojenke iz angleškega jezika, ki se prilagodijo hrvaščini (*darker, kuler, kaubojke*). Veliko novih besed nastaja tudi v politiki, kot na primer: *globalizacija, terorizam* itd. (Mikić 2007: 79). Neologizmi reproducirajo obstoječe tvorbenne modele in tako po analogiji nastajajo novi. V jezikovnem korpusu se zbirajo neologizmi iz dnevnih časopisov, tednikov, specializiranih časopisov in televizijskih oddaj.

6.3 NOVEJŠA SLOVAŠKA LEKSIKA

Slovar sodobnega slovaškega jezika

Prvi zvezek *Slovarja sodobnega slovaškega jezika (Slovník súčasného slovenského jazyka A–G)*, katerega glavni urednici sta Klára Buzássyová in Alexandra Jarošová, je bil objavljen v začetku leta 2007. Slovar predstavlja prvi pomembnejši rezultat projekta novega razlagalnega, enojezičnega slovarja slovaškega jezika večjega obsega.

V prvem zvezku so na 1134 straneh informacije o 30.293 iztočnicah. Slovar zajema osnovno terminologijo iz več kot 100 področij znanosti. V posebni prilogi so zbrana imena vasi in imena prebivalcev. Pri ustvarjanju slovarja so si pomagali z bazo podatkov slovaškega nacionalnega korpusa, ki trenutno vsebuje 350 milijonov besed. Projekt velikega slovarja bo skupno obsegal osem zvezkov, kar bo predstavljalo približno 220.000 besed. Naslednji zvezek bo izdelan v letu 2011. (Buzássyová 2009: 119).

Slovar sodobnega slovaškega jezika ima za razliko od ostalih razlagalnih slovarjev bistveno omejeno gnezdenje, tj. vključitev besede v geselski članek brez razlage pomena. V gnezdo samostalniških besed vključuje le manjšalnice, večevalnice in ženska poimenovanja. Pridevniške besede obsegajo tudi vrstne pridevnike in ne samo kakovostne kot v slovarjih do sedaj. Področje frazeologije je drugače obravnavano in predstavljeno. Prvič so uporabljeni nekateri kvalifikatorji, kot na primer profesionalizem (Buzássyová 2009: 121).

Avtorji so najprej zasnovali, obenem pa redigirali gesla dodeljenih črk po abecednem vrstnem redu slovarja in jih po obdelavi s korekturnimi programi v manjših sklopih (približno po 100 gesel) oddali v redakcijo; vsak sklop so komentirali vsi uredniki (Buzássyová 2009: 123).

Pri izdelavi *Slovarja sodobnega slovaškega jezika A–G* je bila od začetka prisotna računalniška podpora, kar se od tradicionalnega leksikografskega procesa bistveno razlikuje. Pri nastanku tega slovarja so si avtorji pomagali s klasično leksikalno kartoteko, ki obsega 5 milijonov kartotečnih listkov in s Slovaškim narodnim korpusom s 350 milijoni besed (Buzássyová 2009: 124).

Slovaški narodni korpus

Slovaški nacionalni korpus (Slovenský národný korpus) je zbirka podatkov, ki vsebuje slovaške besede iz različnih stilov, zvrsti, vrste območij, regij ipd. Opremljen je z zmogljivim sistemom poizvedbe in dodatne jezikovne informacije; je prosto dostopen za raziskave, poučevanje in druge namene. Slovaški nacionalni korpus je tudi znanstvenoraziskovalni projekt Slovaških elektronskih jezikovnih virov in digitalizacije raziskovanja jezika, ki se izvaja na Oddelku za slovaški nacionalni korpus Inštituta za jezikoslovje, Slovaške akademije znanosti v Bratislavi.

Trenutna enojezična različica korpusa pisnih besedil, dodelana leta 2011, je javna za dostop in vsebuje več kot 719.000.000 zadetkov. Besede v korpusu so vzete iz publicistike, leposlovja, strokovnih in drugih besedil.²¹

Kratki slovar slovaškega jezika

Kratki slovar slovaškega jezika (Krátky slovník slovenského jazyka), izdan leta 2003, predstavlja popravljeno obliko praktičnega enojezičnega slovarja standardne slovaščine. Nova izdaja slovarja usklajuje kodifikacijo pisnega jezika z najnovejšim slovaškim pravopisom.

Pomemben vir informacij so tudi zapis, oblika, osnovne slovnične lastnosti besed in njihove vključitve s stilskega in funkcionalnega vidika. Vse informacije o obdelanih 60.000 besedah so podane v zgoščeni obliki. Slovar ponuja odgovore na osnovna in pogosto zastavljena vprašanja, ki izhajajo iz uporabe slovaškega knjižnega jezika.²²

---

²¹ <http://korpus.juls.savba.sk/> (Dostop: 29. 4. 2011)

²² <http://www.juls.savba.sk/publications/slovniky.html> (Dostop: 29. 4. 2011)

6.4 NOVEJŠA SRBSKA LEKSIKA

Slovar novih in nezabeleženih besed

Slovar Đorđa Otaševića z naslovom *Slovar novih in nezabeleženih besed (Rečnik novih i nezabeleženih reči)* je izšel leta 1999. Slovar vsebuje 11.315 novih in nezabeleženih besed, zbranih od leta 1984 do 1997. Besede iz tega slovarja niso bile zabeležene v *Rečniku SANU*, *Rečniku MS* in *Leksikonu stranih reči M. Vujaklije*.²³

Mali slovar novih besed

Leta 2008 je izšel slovar Đorđa Otaševića *Mali slovar novih besed (Mali rečnik novih reči)* s 1.223 neologizmi, zbranimi po abecednem redu; prva beseda je aberatan, zadnja pa šticung. Besede niso zabeležene v nobenem prejšnjem slovarju.

Večino besed sestavljajo samostalniki angleškega porekla (npr. *glamur*, *plejбек*, *džojstik*); redki so neologizmi srbskega jezika (npr. *doigravanje*, *zmajar*, *izbacivač*). Poleg besed v slovarju so zbrani tudi sintagmatični izrazi, kot na primer *antibirokratska revolucija*, *daljinski upravljač*, *događanje naroda* itd.²⁴

---

²³ http://sh.wikipedia.org/wiki/Rečnik_novih_i_nezabeleženih_reči (Dostop: 3. 5. 2011)

²⁴ http://sh.wikipedia.org/wiki/Mali_rečnik_novih_reči (Dostop: 3. 5. 2011)

6.5 NOVEJŠA ČEŠKA LEKSIKA

Novejša češka leksika: Slovar neologizmov 1, 2

Novejša češka leksika: Slovar neologizmov 1, 2 (Nová slova v češtině 1: Slovník neologizmů) vsebuje novo besedišče v češčini v obdobju med letoma 1985–1995. Slovar vsebuje okoli 4.600 besed v novinarskih, političnih, strokovnih, administrativnih in poklicnih standardih za obdelavo govora itd. Slovar temelji na novem materialu, zbranem v leksikografskem oddelku ÚJČ (približno 70.000 vpisov). Slovar omogoča opis novih besed v smislu leksikalne semantike, morfologije, črkovanja in uporabe (Martincová idr. 1998: 14).

Nadaljevanje tega slovarja je slovar *Nová slova v češtině 2: Slovník neologizmů* (Praga: Academia, 2004). V njem je zbrano besedišče od leta 1996 do 2002. Prvi del slovarja je osredotočen na leksikalne novosti v desetletju 1995–2005, drugi del pa prikazuje trende in spremembe v češkem besedišču med leti 1996–2002.

Vključuje 7.000 na novo oblikovanih ali izposojenih besed, nove pomene besed, besednih zvez. V slovarju sta opisani njihova razdelitev in uporaba na različnih področjih današnjega komuniciranja; v politiki in novinarstvu, trženju, oglaševanju in računalniški tehnologiji ter sodobni komunikacijski tehnologiji (Martincová idr. 1998: 14).

Neologizmi sodobne češčine

Neologizmi sodobne češčine (Neologizmy v dnešní češtině) je delo Olge Martincove in kolektiva, izdano leta 2005 v Pragi.

V zborniku so opisane najnovejše dopolnitve sedanjega češkega besedišča. Študije in dokumenti temeljijo predvsem na zbranem materialu za slovarja *Nová slova v češtině: Slovník neologizmů 1, 2*, kot tudi na neobjavljenem materialu elektronskega arhiva (Martincová idr. 2005: 7).

Zbornik vsebuje 16 tematsko urejenih prispevkov, ki predstavljajo neologizme z različnih vidikov in vprašanj ter razložijo pojav in nastanek novega besedišča (natančni in strukturni značaj neologizmov). Neologizmi so predstavljeni tudi z vidika komunikacije; njihova uporaba glede na način komuniciranja (obstoječe besede v novih vsebinah) (Martincová idr. 2005: 7).

Precej številni so neologizmi iz stroke, poklica – nazivov za ženski spol, hobiji, pripadnost političnim strankam, gibanja, verski in kulturni tokovi. Manj pogosta je uporaba frazemov; veliko novih idiomov najdemo v novinarskih besedilih in medijih ter v komunikaciji, zlasti med mladimi. Za področje novinarstva in neformalne komunikacije (računalniška tehnologija, komunikacijska tehnologija) so značilni neosemantizmi (tj. revitalizirane besede z novim pomenom). Neosemantizmi nastanejo tudi pod vplivom tujih jezikov, predvsem angleščine. Nova večbesedna poimenovanja se najpogosteje sestavljajo z *e-*, *m-* (*e-cafe*, *e-bančništvo*, *m-poslovanje*) v zvezi z razvojem sodobnih komunikacij in tehnologije ter nastajanjem novih besed v politiki (NATO: *natovský*, *natovec*, *antinatovský*, *NATO-referendum*). (Martincová 2005: 11).

Zbiranje gradiva je pomembno delo, saj prikazuje pregled primerov, vrsto in trenutno stanje besedišča ter predstavi dinamične vidike razvoja sodobnega češkega besedišča. Neologizmi kažejo ustvarjalnost jezika uporabnikov in jih spodbujajo k razmišljanju o različnih (formalnih in vsebinskih) vidikih besed.

Česki narodni korpus

Česki narodni korpus (*Český národní korpus*) je akademski projekt Inštituta za češki nacionalni korpus na Filozofski fakulteti na Karlovi univerzi v Pragi. Inštitut skrbi za širitev češkega narodnega korpusa, za njegov razvoj in druge dejavnosti, povezane s poučevanjem in napredkom na področju korpusnega jezikoslovja.

Korpus pisnega jezika zajema 1,3 milijone besed, korpus govornega jezika vsebuje 1 milijon besed, diahroni korpus 1,95 milijona besed, pararelni pa 72 milijonov besed.²⁵

---

²⁵ http://ucnk.ff.cuni.cz/hledat_v_cnk.php (Dostop: 5. 5. 2011)

6.6 NOVEJŠA POLJSKA LEKSIKA

Neologizmi v sodobni poljščini

Leksikon sodobnega besedišča, izdan leta 2001 v Krakóvu, zajema kronološko zajete besede po drugi svetovni vojni. Inštitut za poljski jezik je zbiral neologizme iz tiska v letih 1972–1981 in 1985–2000.

Neologizmi v sodobni poljščini (Neologizmy we współczesnej leksyce polskiej) zajema več kot 30.000 novih besed, ki niso vpisane v povojni slovar poljskega jezika in so le delno vključene v najnovejše slovarje.²⁶

Novo poljsko besedišče: material iz tiska med leti 1972 in 2000

Zbrano gradivo iz tiska s skupnim imenom *Novo poljsko besedišče: material iz tiska med leti 1972 in 2000 (Nowe słownictwo polskie materiały z prasy lat 1972–2000)* je zbrano v treh delih oziroma treh obdobjih, in sicer med leti 1972–1981 (prva serija), 1985–1992 (druga serija) in 1993–2000 (tretja serija). Trenutno je v razvoju četrta serija besednega gradiva, ki zajema obdobje od leta 2001 do 2005. Slovarje je izdal Inštitut za poljski jezik (Wydawnictwo Instytutu języka polskiego PAN).

V prvi seriji (med leti 1988–1989) so zapisani geslo, razlaga, kotacije in informacije o njegovem izvoru. V manjši meri so zapisani neologizmi in poklicni izrazi. V drugi seriji (1998–1999) so uporabljeni tudi kvalifikatorji in frazemi. V tretji seriji (2004–2006) je ohranjeno načelo razvoja izrazov, uporabljenih v drugi seriji. Najpomembnejša novost v tretji seriji je zagotavljanje tekstovnega vpisa na koncu članka – vir – v obliki začetnic imena iz uredništva in informacija o prisotnosti gesla v enem od novejših poljskih jezikovnih slovarjev.²⁷

---

²⁶Spletna stran Inštituta za poljski jezik na <http://www.ijp-pan.krakow.pl/struktura-organizacyjna/zaklad-jezykoznawstwa/obserwatorium-jezykowe> (Dostop: 6. 5. 2011)

²⁷http://ijp-pan.krakow.pl/index2.php?strona=pracownie&pr_id=10 (Dostop: 6. 5. 2011)

Slovar neologizmov

Junija 2009 je bila delavnica na temo sodobnega poljskega jezika; o slovarju neologizmov. Cilj projekta je narediti najnovejši poljski slovar na podlagi gradiva, zbranega do konca leta 2009. Slovar bo v glavnem vključeval besede, ki so nastale v zadnjem četrtletju; nekaj besedja je zagotovo prisotnega v slovarju poljskega jezika, objavljenega v 90-ih letih 20. stoletja.

Slovar neologizmov (Słownik neologizmów) bo zajemal zbrane besede, v katerih je prišlo do sprememb (tudi če samo za področje uporabe), homonime in besedne zveze, ki imajo različne pomene: izjave, idiomi.

Besede bodo abecedno razporejene in bodo poleg opredelitve in kotacije vsebovale tudi druge koristne leksikografske informacije, namenjene splošni javnosti. Predlagani projekt ima tudi praktično vrednost – bo vir informacij o črkovanju, pomenu in razlagi novih besed. Slovar bo ločeno od celotne leksikalne semantike zajemal samo najnovejše besede in razlage.²⁸

Korpus poljskih znanstvenih založb

Na voljo je spletna različica korpusa poljskega jezika (Korpus poljskih znanstvenih založb) s 40 milijoni besed. Besede in besedne zveze so bile vzete iz 386 knjig, 977 izdaj, izbranih iz 185 različnih objav v medijih, 84 prepisanih govorjenih besedil, 207 spletnih strani ter nekaj sto reklamnih letakov in drugih virov.²⁹

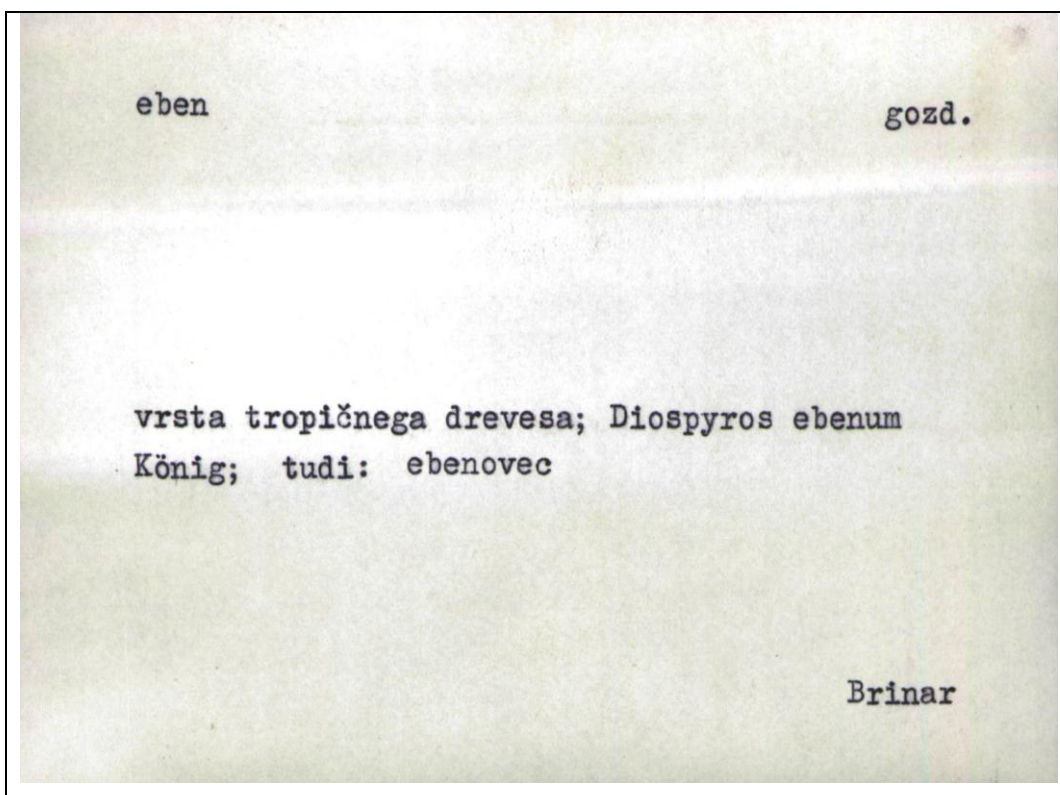
²⁸ http://ijp-pan.krakow.pl/index2.php?strona=pracownie&pr_id=10 (Dostop: 6. 5. 2011)

²⁹ <http://korpus.pwn.pl/> (Dostop: 6. 5. 2011)

7 BESEDNOVRSTNA IN POMENSKA ANALIZA BESED OD BABAKO DO BEBOP

7.1 UVOD K BESEDNOVRSTNI IN POMENSKI ANALIZI BESED

Izbrane neobdelane besede iz kartoteke za slovar slovenskega knjižnega jezika na črko b, in sicer od besede *babako* do *bebop*, so abecedno razvrščene in bodo analizirane po modelu slovarskih gesel v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Pomeni, da bodo gesla imela besednovrstno in pomensko analizo ter, kjer je mogoče, tudi zgled. Zgled bo vzet iz kartotečnega listka, ki izgleda takole:

Gre za besede, ki so v današnjem besedišču izjemno redke, ponekod tudi popolnoma zastarele. Analizirane besede zaradi različnih razlogov niso bile zajete niti v SSKJ niti v BSJ.

Zaradi velike količine neuporabljenih besed iz kartoteke za izdelavo slovarja slovenskega knjižnega jezika sem izbrala in zbrala besede od besede *babako* do *bebop*, kar skupno predstavlja 415 besed. Te besede bom obdelala, analizirala in jim zapisala naslednja določila. Iztočnicam bodo zapisana slovnična določila, kar pomeni, da jim bom določila sklanjatev v rodilniku in spol; besednovrstna določila, torej ali gre za samostalnik, pridevnik, glagol in podobno. Geslo je ponekod pomensko razloženo in, kjer je to mogoče, je zapisan tudi zgled iz kartotečnega lističa. Slovarska gesla z razliko od slovarskih gesel SSKJ zajemajo lastna imena oseb, krajev in ostalega, kratice in simbole, zajeti so tudi glagolniki, manjšalnice, svojilni pridevniki. Gesla ne bodo vsebovala podatkov o naglasu, izvoru in zgodovini besed in bodo obdelana z vidika rabe v sodobnem knjižnem jeziku, torej po današnjem pravopisu.

V analizi besed je uporabljenih več kvalifikatorjev, kratic in oznak, kot jih ima SSKJ, zato jih bom tudi razložila.

Razlaga kvalifikatorjev:

agr. (agronomsko)

bot. (botanično)

cit. (citatno)

ekspr. (ekpresivno)

fin. (finančno)

franc. (francosko)

geol. (geološko)

glas. (glasbeno)

gram. (gramatično)

kinol. (kinološko)

kor. (koreografsko)

kuh. (kuhanje)

lat. (latinsko)

ljubk. (ljubkovalno)

muz. (muzikalno)
nar. (narečno)
nar. dol. (narečno dolenjsko)
nar. gor. (narečno gorenjsko)
nar. kor. (narečno koroško)
nar. prekm. (narečno prekmursko)
nar. prim. (narečno primorsko)
nar. prl. (narečno prleško)
nar. tolm. (narečno tolminsko)
niž. pog. (nižje pogovorno)
obl. (oblikovalno)
pesn. (pesniško)
rastl. (rastlinsko)
slabš. (slabšalno)
šport. (športno)
tisk. (tiskarsko)
vrtn. (vrtnarsko)

Razlaga slovničnih krajšav in oznak:

m (moški spol)
medm. (medmet)
mn. (množina)
nedov. (nedovršni glagol)
prid. (pridevnik)
prisl. (prislov)
s (srednji spol)
svoj. prid. (svojilni pridevnik)
ž (ženski spol)

↑ (glej geslo v SSKJ)

7.2 ABECEDNO RAZVRŠČENO GRADIVO Z BESEDNOVRSTNO IN POMENSKO ANALIZO

babako -a m *eksotični sadež iz gorskega predela Ekvadorja*: Za 75 dinarjev kilogram je moč pri Sadju-zelenjava kupiti babako, sadež, ki je doma v gorskem predelu Ekvadorja

babasu -- m *južnoameriška palma Orbignya speciosa*: Ta stena je iz listja babasu

babca -e ž, nar. dol. *zgornji del klepalnika*: Koso klepljejo s klepalnim kladivom, naslonjeno na železno babco, ki je vsajena v »stou«

babi -- ž, ljubk. *babica*: Nenadoma je odšla od nas naša mama, babi, hčerka in sestra Vera Brezovnik

babičjeotroški -a -o prid., pesn. enkratnica: Kateri lok kamnitih mostov te je prebodel mostov, ki škripajo s stoki tisočerih novorojenčkov babičjeotroških zvestoizdajalskih

babjarstvo -a s, slabš. *neumno, prazno govorjenje; babarija*: Nič hujša, kot je bila prej na vaše babjarstvo

babjež -a m ↑babež

babološki -a -o prid. *nanašajoč se na zgodbe, ki jih pripovedujejo ženske*: pravljice in štorije babološke

babrivec -vca m, nar. *kdor ne drži dane besede; figamož*: Povsod je nekaj takšnih ljudi, katerih beseda ne drži. V moji okolici takšne imenujemo babrivec

babšče -ta s ↑babše

babševje -a s, slabš. *ženske*: Se mora človeku tovrstno babševje pravzaprav predvsem smiliti

babuškin -a -o svoj. prid. od *babuška*: Od tod se je vzpenjal do babuškinine hiše lep kostanjev drevored

baby doll -- -a m, obl. *kratka spalna srajčka s hlačkami*: Naj bo torej baby doll ali model po vzorcu empirske Josephine, prinese naj vam lahek sen in res dobro jutro

baby-hotel -a m *hotel za otroke*: Nič za to, če je bilo v neznanju angleščine

namesto baby-hotel vsakokrat zapisano »babby-hotel«

bac spray -- -a m *razpršilo blagovne znamke Bac*: Zgrabim bac spray

baça¹ -e ž, nar. kor. *babica*: Na pobudo neke bralke piše avtor o izrazih (ki jih bralka odklanja): 'oma', 'opa'; poteguje se za rabo besede babica. Korošci uporabljajo tudi: 'bica' ali 'baça'

baça² -e ž, nar. dol. *ovca*

baça³ medm. Naša račka bica baça

baccalaureus -a m ↑bakalar

baccara -e ž *sorta vrtnic čajevk s srednje velikim rdečim cvetom in dolgimi poganjki*: Baccara je zelo dobra za rezanje

backspin -a m, šport. *vzvratno vrtenje*: Žogice izstreljuje robot v poljubni smeri in jim daje poljubno sukanje okrog lastne osi – od topspina, pa preko backspina

bacon -a m ↑bekon

baček -čka m, nar. gor. *butarica iz dračja*

bačkovec -vca m, nar. gor. *metaforična psovka za debelušnega otroka do 15. leta starosti*

badadžonjec -jca m *vrsta vina iz okolice madžarskega kraja Badacsony*: Ko sem v restavraciji »Kis Royal« ... pojedel izdatno večerjo in se z uživanjem posvetil pitnemu badadžonjcu

badarijec -jca m *pripadnik prazgodovinske badarijske kulture*: Badarijci so začeli spravljati žito v kotanje

badarijski -a -o prid. *nanašajoč se na badarijce*: Kljub nekaj pomanjkljivostim v kronološkem zaporedju je precej gotovo, da so si v gornjem Egiptu /.../ sledile tri kulture: taška, badarijska in amratska

badge -a m *značka, priponka*

badil -a m *lopata*: Z badilom me je po glavi

badional -a m *obliž za praske in rane*: Namesto obvez uporabljajo zdravniki tudi tu badional

badmington -a m ↑badminton

badoljanski -a -o prid. *nanašajoč se na italijanskega maršala Pietra Badoglia*: Ti tako zelo odgovorni voditelji in politiki, ki so na lepem prepustili svoj narod predvsem neodgovornim pustolovcem mednarodnega terorističnega kova ali pa

so se dali celo sami zvoditi po komunistični in badoljanski igri ter se pustili vpreči v OF-arski zločinski voz

bagabundež -a m *potepuh*

bagage -- ↑bagaža

Ba-ganda -- *afriško pleme skupine Bantu*: Mu-ganda – član plemena, Ba-ganda – pleme, Bu-ganda – dežela, lu-ganda – jezik

bagar -ja m ↑bager

bagavd -a m v galskem okolju *borec*: Imenovali so ga upor bagavdov

bagef -a m, nar. prekm. *pokončni steber v kopah slame*: Slamo zlagajo povsod v Prekmurju v posebne kupe »oslice«, na Goričkem pa tudi v »kope«, kupe kopastih oblik, pri katerih je v sredi vsajen pokončni steber »bagef«

bagnerski -a -o prid. *nanašajoč se na francoski kraj Bagnères*: Dehtečo mladenko bagnerskih noči

bagrenordeč -a -e prid. *rdeč s škrlatnim odtenkom*: Na slankljati zemlji so se že dvigali pravljичno pisani tulipani, nastavljali soncu svoje bagrenordeče, rumene in bele kupice

bahajec -jca m *pripadnik manjše verske skupine iz arabskih dežel*: Za bahajce te razlike ni

bahajski -a -o prid. *nanašajoč se na bahajce*: Kaj pravi Baha`u`llah, kakšna so načela bahajske vere?

bahantinja -e ž ↑bakhantinja

bahantski -a -o prid. ↑bakhantski

bahorica -e ž, rastl. *trta samorodnica*: Bom rezala brajdo – bahorico

Bahr -a m *osebno lastno ime; priimek avstrijskega pisatelja, rojenega leta 1863 v Linzu*: Tako je n. pr. Hermann Bahr snob, ki je pa že blizu književnika

bahus -a m ↑Bakhos

bain-marie -ja m, kuh. *priprava za gretje jedi nad soparo*: V samopostrežni bo najsodobnejša samopostrežna linija s hladilnimi pulti, infra privozi, bain-marieji

baiocco -a m ↑bajok

baja¹ -e ž *bajka*: Vsem arijskim narodom lastna baja o mrtvem ženinu

baja² -e ž *pestunja*: Lačna je mala. Saj je ne pozabljate, baja?

baja³ -e ž *vrsta tkanine*: Majhni otroci so se drli v bajah

baja⁴ medm. Aja, baja, ringaraja

bajac -a m ↑pajac

bajaličar -ja m *oseba, ki vedežuje, čara z bajalico*: Mračni bajaličar zavrže tisto čudno, skrivnostno palico, ki naj bi bila kazalka nevidnega in mističnega

bajan -a m *rusko ljudsko glasbilo; harmonika*: Najbolj priljubljeno rusko ljudsko glasbilo je kromatična harmonika bayan

Bajan -a m *osebno lastno ime; ime voditelja Gbrov*: Ko je Bajan, voditelj Gbrov, poslal poslanca k slovenskim starešinom

Bajdišče -a *zemljepisno lastno ime; ime naseljenega kraja na avstrijskem Koroškem*: Bom na Bajdišče zapeljal

Bajec -a m *osebno lastno ime; priimek slovenskega jezikoslovca*: Anton Bajec

baječen -čna -o prid. ↑bajčen

Bajijamija -e *osebno lastno ime; ime duha avstralskih domorodcev*: Na zemlji Bajijamije – Boga – živijo dobri in slabi ljudje

bajkalski -a -o prid. *nanašajoč se na Bajkal*: bajkalska kultura

Bajkalsko jezero -ega -a *zemljepisno lastno ime; ime jezera v jugovzhodni Rusiji*: To središče je Bajkalsko jezero

bajkonurski -a -o prid. *nanašajoč se na kazahstanski kraj Bajkonur*: V bajkonurskem vesoljskem centru so rekonstruirali celoten polet

Bajksl -a m *osebno lastno ime*: Se Bajksl veseli mi proti smeji

bajnk -a m, nar. tolm. *velika skrinja*: Revnejše so pogosto rodile kar na podu ali na bajnku

bajovit -a -o prid. ↑bajevit

bajsan -a -o prid., nar. *pobeljen*: Zunaj je cerkev lepo bajsana

bajtariti -im nedov. *živeti v bajti*: Bajtaril je ob Dravi sam

bajza -e ž v zvezi *arabska bajza srednje velika antilopa*: Za propagando zaščite narave je Izrael na štirih večbarvnih znamkah upodobil mezopotamskega damjaka, mongolskega polosla ali kulana, arabsko bajzo in geparda ali lovskega leoparda

bakalaj -a m *tradicionalna istrska jed, imenovana tudi polenovka na belo*: Tudi v Brkinih še dandanes na pepelnico po skupnem fantovskem kosilu (»bakalaj« in polenta) naredo slamnatega »Pusta« ter ga na nosilih za gnoj z obilnim žalujočim

spremembam odneso na njivo

bakantičen -čna -o prid. ↑bakhantičen

bakantinja -e ž ↑bakhantinja

bakantka -e ž ↑bakhantka

bakantski -a -o prid. ↑bakhantski

Bakarić -a m *osebno lastno ime; priimek doktorja prava: dr. Vladimir Bakarić*

Baker -kra m *zemljepisno lastno ime; ime naseljenega kraja na Hrvaškem:*

Baker, bakerski / Bakar, Bakarski zaliv

bakhara -e ž *sorta tulipana z oranžno-škrlatnimi cvetovi: Sledijo ji red reflection, temno škrlatna; karatan in bakhara, oranžno škrlatni*

Bakhos -a m *osebno lastno ime; ime grškega boga vina: Sam bog Bakhos*

bakolog -a m *strokovnjak za sviloprejke*

bakon -a m, nar. prim. *zagozda kruha: Tekli so v šolo – torbe platnene čez ramo, v torbica kruha bakon in knjige in drugo kramo*

Bakonjski les -ega -a *zemljepisno lastno ime; ime nenaseljenega sredogorja na Madžarskem; Bakonjski gozd: Najdaljše sleme je Bakonjski les*

bakonski -a -o prid. *nanašajoč se na madžarsko pokrajino Bakony: Ime Rózsa Sándorja najdemo tudi v baladah prekmurskih Slovencev: Prim.: Bakonska gora žalostna*

Bakovec -vca m *osebno lastno ime; priimek osebe: Bakovci prav dobro živijo*

bakratordeč -a -e prid. *rdeč z bakrenim odtenkom: Za drugim cvetjem na mojem oknu se zdaj še dalija vse bolj umika v svojo mrzlo, lepo, bakratordečo starost*

bakrenoapnen -a -o prid., agr. *ki vsebuje baker in apno: bakrenoapnena brozga*

bakritev -tve ž *glagolnik od bakriti: Skonstruirane so bile naprave za bakritev in glajenje bakrotiskarskih valjev*

bakrokotlarna -e ž *kotlarna za baker: Razpredelnica jakosti glasnosti v fonih in glasnosti v sonih... 64 S 110 F obdelovanje jeklenih plošč s pnevmatičnimi kladivi, bakrokotlarne, kratkotrajen ffff velikega orkestra, 130 S 120 F pnevmatično kladivo (norec)*

bakrorežčev -a -o svoj. prid. *od bakrorezec: Dleto, ki se z lesenim držajem trdno vlega v bakrorežčevo dlan*

bakrorisba -e ž *grafična tehnika, pri kateri jedkanje bakrene plošče omogoča črtno risbo; jedkanica*

Bakše -ta m *osebno lastno ime; priimek osebe*: Na, tu mi pride pa še Bakše, on si ga en koš nabaše

bakterium -a m ↑bakterija

bakteriologov -a -o *svoj. prid. od bakteriolog*: »Tako je,« se mu je pridružil bakteriologov glas

baktun -a m *časovno obdobje v majevski kulturi*: Najmanjše časovno obdobje razen dneva je bil baktun, ki je štel kar 144.000 dni

Baku -ja m *zemljepisno lastno ime; ime glavnega mesta Azerbajdžana*: Glavna petrolejska polja pa so ob Kaspijskem jezeru pri Bakuju

Bakunin -a m *osebno lastno ime; priimek ruskega revolucionarja in anarhista*: Po vsej priliki mu je pri tem zlasti pomagal Bakunin, o katerem je znano, da je Balinskemu še 1839. leta tolmačil Heglovo »Filozofijo prava«

Bakuninov -a -o *prid. nanašajoč se na Bakunina*: Belinski postavlja v tem pismu, ki vsebuje nekaj ostrih opazk na račun Bakuninovega metafizičnega pojmovanja družbe, pomembno vprašanje o tem, da so države brez srednjega pridobitnega razreda obsojene na brezperspektivno životarjenje

bakunjinovski -a -o *tak kot pri Bakuninu*: Pisateljjev odpor zoper nečajevščino in bakunjinovski anarhizem

bakuš -a m *sorta vinske trte samorodnice*: Od samorodnic so pa za brajde primerne: izabela (pozna), klinton (srednje pozen), seibel št. 1000 in 5409 (srednje pozen), bakuš (srednje pozen)

bakyla *cit. paličke*: Mnoge bakterije so paličaste, imenujemo jih bacile (množina od grške besede bakyla, ali po naše paličke)

baladistika -e ž *literarno ustvarjanje, katerega izrazna oblika je balada*: Dematerializacija vodi pesnika v romantično baladistiko in odpira zamitizirani svet

baladnoepski -a -o *prid. nanašajoč se na baladni ep*: Aškerc s svojo baladnoepsko šolo

balafon -a m *zahodnoafriško glasbilo iz lesenih ploščic*: Za balafon nisem vedel. Pa iz lesa, takle instrument!

balanciren -rna -o prid. *tak, ki balancira*: Napako je kaj lahko odpraviti s tem, da damo kolesa na balancirni stroj

balancirka -e ž *drog za vzdrževanje ravnotežja*: Bloudin (vrvohodec) je držal v roki balancirko, drog, s katerim je lovil ravnotežje

Balant -a m *osebno lastno ime; priimek pesnika v Govekarjevem romanu Svitanje*: Tako se je zgodilo tudi tega večera, da se je vračal pesnik Balant vesel in srečen v svojo tiho, samotno sobico

Balante -ta m *osebno lastno ime; priimek potujočega duhovnika v Bevkovem romanu Škorpijoni zemlje*: Balante sem, potujoči duhovnik

balanton -a m *vrsta sira*: Iz kravjega mleka so izdelani naslednji siri: ementalski, balanton, trapist in parenyica

balarca -e ž, nar. tolm. *ženska, ki skupaj s starešino vodi poročno slavje*: Po dva in dva gredo v lepem redu v cerkev in spremljajo ženina in nevesto, namreč starašina /tudi kloča/ in balarca /Hochzeitältern/, tovariši /ali drugi/ in družice /Brautführer, in pa drugi svatje /Hochzeitgäste/

Balard -a m *osebno lastno ime; priimek odkritelja broma*: Antoine Jerom Balard (1802–1876). Leta 1826 je Francoz Balard odkril v blatu solin neznano snov. Ko so snov izločili v čisti obliki, se je pokazalo, da je težka rdeča tekočina z dušljivim vonjem. Ta element so poimenovali brom

balatum -a m *vrsta talne obloge*: Proizvodi te vrste so vam zagotovo znani, kot na primer »balatum« in »stragula«

balatura -e ž v dalmatinskem okolju *nadstrešek na stebrih*: Po »balaturah« pred hišami so stale ženske

balaus -a m, fin.

Balaž -a m *osebno lastno ime; priimek osebe v Kranjčevi noveli Na valovih Mure*: V sobi je sedel stari Balaž s pipo v ustih

balboa -e m v panamskem okolju *dolar*: Dolar je tu že javno plačilno sredstvo, balboa je le njegovo drugo ime

Balboa -e m *osebno lastno ime; priimek španskega raziskovalca*: L. 1523 je Španec Balboa prekoračil Panamsko medmorje

balber -a m pes. enkratnica v pesmi Stanka Vraza: Štrto (sc. vinčece) po taleri, pili do ga balberi

Balbina -e ž *osebno lastno ime; rojstno ime osebe*: Poročevalka Balbina Ippickova

Baldo -ta m *osebno lastno ime; ime psa*: Da je bil popolnoma osamljen, brez prijateljev, da, ko mu je psa Baldota povozil avto

Balduh -a m *osebno lastno ime; priimek krščanske vojvode*: Bog se usmili Slovence, da so dobili zopet krščanskega vojvoda Balduha

bal-duman -a m v bolgarskem okolju *jutranja megla*: Ali ni /davišnja megla/ bal-duman, kakor ji pravijo

Baldwin -a m *osebno lastno ime; priimek angleškega igralca*: Peter Baldwin

baldž -a m ↑bulge

Bale -al ž mn *zemljepisno lastno ime; ime naseljenega kraja v Sloveniji*: Prinčič je vozil iz naselja Bale proti Šmartnemu

baleh-baleh -a m *klop iz bambusa*: Ah, če bi bil bogat, da bi počival na baleh-balehu z gardinami iz rdeče svile

balerinski -a -o prid. *tak kot pri balerini*: V balerinske obleke oblečene luči po mizah

balha -e ž ↑bavha

balhast -a -o prid. ↑bavhast

balijski -a -o prid. *tak kot na otoku Bali*: Artaudovo nasilno gledališče krutosti se je navdihovalo ob balijskih plesih z njihovo obredno simboliko in minuciozno izdelano konvencijo mitoloških znamenj

balinističen -čna -o prid. *balističen*: McNamarove misli, izrečene pred kongresnim odborom, pričajo o tem, da bi LR Kitajska /.../ mogla skonstruirati medcelinsko balinistično raketo, ki bi dosegla ameriško pacifiško obalo

balinplac -a m, niž. pog. *balinišče*: Ta je zjutraj ob sedmih, ko smo šli v šolo, že s kanglo šprical balinplac, da so zvečer ta stari lahko igrali

baliran -a -o prid. *ki je v obliki bale*: Seno v balirani obliki v celoti prodamo na Hrvaško

balisaža -e ž *vrsta plovne oznake*: Ker pa je dosti držav, ki še niso sprejele tega načela, sta še danes v veljavi dva popolnoma nasprotna sistema lateralne balisaže

bališ -a m ↑baliž

baljar -rja m ↑balar

Balkan -a m *zemljepisno lastno ime; ime naseljene pokrajine v jugovzhodni Evropi*: Balkanski narodi so se vselej, kadar so zavrgli tuje gledanje na njihov svet, spomnili gesla: »Balkan balkanskim narodom!«

balkanec -nca m, kinol. *pasma psa*: Balkanec je srednjevelik, kratkodlak, lisičje rjav s črnim sedlom

Balkanec -nca m *osebno lastno ime; ime prebivalca Balkana*: Tu ni prostora za vojne ujetnike. Najmanj pa za Balkance

balkarier -a m *tip motorne ladje*: In »balkarierov« – ladij za prevoz rude in drugega kosovnega blaga

balkonast -a -o prid., ekspr. *ki ima velike prsi*: Rad imam balonaste požeruhe in balkonaste cipe

Balkovič -a m *stvarno lastno ime; ime gradu*: Grad Balkovič ni velik, a vendar prostoren

Ball -a m *osebno lastno ime; ime osebe v naslovu družabne igre*: Vrtni labirint Rousa Balla

ballad-opera -e ž, glas. *baladna opera*

ballata -e ž *plesna pesem; balada*: Zato je mogel napisati v nasprotju z moralizirajočim Valvasorjem in tragično »pesimističnim« Bürgerjem ter grozotni snovi navzlic vedro in harmonično »ballato« ali plesno pesem v pravem smislu besede

ballet d'action -- kor. *baletno delo dramatičnega dogajanja*

ballet de cour -- muz. *vrsta baletne prireditve na francoskem dvoru v 16. in 17. stoletju*

Balletti a quattro -- m *stvarno lastno ime; naslov dela Janeza Krstnika Dolarja*: Janez Krstnik Dolar: Balletti a quattro

balneoklimatologija -e ž *veda o zdravilnih vodah in klimatskih zdraviliščih*: Na medicinskih fakultetah imajo kot poseben predmet balneoklimatologijo

Baloh -a m *stvarno lastno ime; ime gostilne*: Lačen je gratal, k Balohi je šel

Balon -a m *osebno lastno ime*: Balon – baron, mladi gospod, on zbira silno si vojsko

Balonček -čka m *osebno lastno ime; vzdevek dvornega svetnika v Ingoličevi kratki prozi Tonček – balonček*: Na levi spredaj vrata, ki držijo v stanovanje

dvornega svetnika Balončka

balonist -a m *kdor leta z balonom*: Viktor Hugo v pismu, ki ga je leta 1864 poslal slavnemu francoskemu balonistu Nadaru: Če bi izumili letalo, bi to imelo dalekosežne posledice

balonoplovstvo -a s *balonarstvo*: Bogati konjičkarji so si omislili nov šport, »balonoplovstvo«

balovž -a m *prostor za igranje iger s kroglo, žogo*: V začetku 18. stoletja se je pojavil biljard, ki so ga igrali tudi v balovžu

Balša -e m *osebno lastno ime; priimek osebe v Trdinovi kratki prozi Peter in Pavel*: Dobivši nepovoljen odgovor, da ni in ne bo nikoli na prodaj, začne nagovarjati Balšo samega, naj pride k njemu služiti

balšika -e ž *obleka, izdelana iz sivega sukna, podobna ruski uniformi*: Med prvo svetovno vojno so pri umiku čez Albanijo Srbi nosili »balšike«

Balt -a *osebno lastno ime*: Balt Seulumueg

balta -e ž ↑bavta

baltara -e ž ↑bavtara

Baltesov -a -o prid. *nanašajoč se na arhitekta Baltesa*: Omeniti moramo tudi Baltesov cinetarium v Hamburgu

baltica -e ž ↑bavtica

baltikola -e ž, nar. dol. *neka kletvica*: Baltikola je kletvica, znana v Loškem potoku in okolici

Baltimore -- m *zemljepisno lastno ime; ime mesta na vzhodni obali ZDA*: Roj: 1878 v Baltimore

baltora -e ž ↑bavtara

Balzac -a m *osebno lastno ime; priimek francoskega pisatelja*: Iz tega izvira njegovo vztrajno odklanjanje takih velikanov umetniške besede, kakršen je Balzac

balzakovski -a -o prid. *tak kot pri Balzacu*: »Balzakovski tip,« je menil Novakovič

balzamača -e ž *sladica v obliki zavitka, značilna za Hrvaško*: Za njimi so se zvrstile na mizi kuhane in pečene kokoši, poprovka iz mesa domačih zajcev in kurjih želodcev, nato pa so prinesle strežajke dušeno zelje s slanino in kolpske

some v črni omaki, katerim je sledila še krhko pečena balzamača s hruškovo mezgo in sladko smetano

balzorez -a m *orodje, stroj za rezanje balzovine*

bambara -e ž *jezik v Maliju*: Mandigue je skupna oznaka za jezikovno skupino, ki jo sestavljajo: bambara (Mali), malinke (Mali, Gvineja in zahodna Senegalija), tamasheq (govorica Tuaregov)

bambi -ja m *mlada srna*: Zmeraj so imeli za prijatelje oranže, grozdje, švrkce, bambije, domine, knjige, računalnike, letala, pravega kužka

bamby -a m *virginski jelen*

bana -e ž ↑banja

Banačanka -e ž *osebno lastno ime; ime prebivalke pokrajine Banat*: Neki dopisovalec se je spotaknil ob rabo imen za prebivalce krajev, pokrajin, kot sta npr. Banačanka, Splicičani

banalnež -a m *banalen človek*: Da bi se po tako visokem mišljenju o sebi in tolikšni izvoljenosti razodela drug drugemu kot dva telesna banalneža, kot moški in ženska

Banat -a m *zemljepisno lastno ime; ime naseljene pokrajine, ki se razteza čez del Madžarske, Srbije in Romunije*: O banaški je molčal, ker se je takrat še malo pridelalo v opustošenem Banatu

Banatčan -a m *osebno lastno ime; ime prebivalca pokrajine Banat*: Rzsodišče ima za ustrenejše oz. pravilne oblike: Lenartčan, Mutčan, Ožboltčan, Banatčan

Banatčanka -e ž *osebno lastno ime; prebivalka pokrajine Banat*: Rzsodišče misli, da je pravilno (za današnji jezikovni občutek, da je to čisto naravno) uporabljati: Banatčanka

Bancroft -- ž *osebno lastno ime; priimek ameriške igralk*: Med kandidatkami za naslov najboljše igralk najdemo imena Katherine Hepburn, Anne Bancroft in Geraldine Page

Bandaranaike -- ž *osebno lastno ime; priimek predsednice šrilanške vlade*: Jugoslovanski veleposlanik v Cejlonu Ante Rukavina je danes obiskal predsednico vlade Sirimavo Bandaranaike

Bandaranaikova -e ž *osebno lastno ime; priimek predsednice šrilanške vlade*: Naš veleposlanik pri Bandaranaikovi

bandažer -ja m *izdelovalec bandaž*: Tekstilci: vrvar, bandažer, preprogar

bandeira -e ž v brazilskem okolju *odprava pustolovcev*: To so bile tako imenovane bandeire, ki so dobile ime po zastavi, ker so se okrog nje zbirali člani odprave

bandeirant -a m *pustolovec, ki za zaslužek odkriva notranjost Brazilije*: Simbol Sao Paola pa je spomenik bandeirantov

Bandelov -a -o *svoj. prid. od Bandel*: V Bandelovi hiši, kjer so razbijali, so ga pozabili

banderila -e ž ↑banderilja

banderillos -a m *kdor pri bikoborbi draži bika s puščicami*: Zdaj je pripadla vloga banderillosom, ki so kot baletniki pritekali k biku in mu zasajali v tilnik kratke s pisanimi rožicami in papirjem okrašene konice

bandivnica -e ž, nar. prim. *katoliški praznik Marijinega rojstva; mali šmaren*: V Beneški Sloveniji se že začenja trgategv, bendima (po ital. vendemmia), zaradi česar tudi praznik sam /8. september/ imenujejo »bandivnica«

bandonium -a m *vrsta kromatične harmonike*: Glede na gradnjo generatorja delimo glasbila v tele skupine: /.../ 7. jezički: jezične piščali orgel, harmonij; harmonika (akordeon), bandonium, orglice

bandra¹ -e ž, nar. *potep*: Zato so ti možje kaj radi pripovedovali resnične dogodke iz časov, ko so še vozarili, ko so hodili na Gornje Štajersko na bandro (vandrovat)

bandra² medm. Andra, bandra, vinčice

Bandung -a m *stvarno lastno ime; metaforično uporabljeno krajevno ime indonezijskega mesta kot okrajšana oznaka azijsko-afriške konference leta 1955*: Na proslavi desete obletnice azijsko-afriške konference so bili vsi udeleženci soglasni pri ocenjevanju ogromnega zgodovinskega pomena Bandunga, razhajali pa so se pri razlaganju njegovega osnovnega dokumenta, ki vsebuje deset načel o mednarodnih odnosih

bandurija -e ž *ukrajinska tamburica*: V Rusiji so se razen balalajk in domer ohranile ukrajinske tamburice: bandurije

Bangkok -a m *zemljepisno lastno ime; ime glavnega mesta Tajske*: Glavno mesto Bangkok stoji ob ustju Menama

bangl medm. Bingl, bangl, bum!

Bangladeš -a m *zemljepisno lastno ime; ime države v južni Aziji*: Meni, da bi lahko pisali Šrilanka kot Bangladeš (nekaj časa smo pisali Bangla deš)

banijski -a -o prid. *nanašajoč se na območje Banije*: Tako se je rodil Karlovac, današnje središče pokupskega, žumberškega, banijskega, liškega in kordunskega območja

Banja Loka -e -e ž *zemljepisno lastno ime; ime naseljenega kraja na Dolenjskem*: V potrditev svoje domneve navaja Snoj: Preloka ob Kolpi, Banja Loka nad Kolpo

Banja Luka -e -e ž *zemljepisno lastno ime; ime mesta v Bosni in Hercegovini; Banjaluka*: Tretja mladinska proga Banja Luka–Doboj

Banjaluka -e ž *zemljepisno lastno ime; ime mesta v Bosni in Hercegovini*: Smo prišli v Banjaluko

Banjšćice -ic ž mn *zemljepisno lastno ime; ime naseljenega kraja na Primorskem*: Tov. F. M. opozarja, da je pravilno Banjšice in ne Banjšćice, kakor se bere v SP

Banjšćičan -a m *osebno lastno ime; ime prebivalca Banjšic*: Prebivalci, piše dalje dopisnik, so Banjškarji (v SP Banjšćičani)

Banjšice -ic ž mn *zemljepisno lastno ime; ime naseljenega kraja na Primorskem*: Tov. F. M. opozarja, da je pravilno Banjšice in ne Banjšćice, kakor se bere v SP

Banjškar -ja m *osebno lastno ime; ime prebivalca Banjšic*: Prebivalci, piše dalje dopisnik, so Banjškarji (v SP Banjšćičani)

banker -ja m *bankir*: Kapital npr. plača tedensko delovno mezdo: delavec to mezdo nese epicieru /špeceristu/ etc. Ta jo direktno ali indirektno deponira pri banker-ju

bankerot -a m ↑bankrot

bankeroten -tna -o prid. ↑bankroten

bankerotirati -am nedov. ↑bankrotirati

bankerotnost -i ž ↑bankrotnost

Bankijev -a -o prid. *nanašajoč se na Bankija*: Bankijeva turbina

banko listič -- -a m *papirni denar, ki ga je uvedla cesarica Marija Terezija*

bankomatov -a -o prid. *nanašajoč se na bankomat*: Nov bankomatov korak

banko-pijanost -i ž, ekspr. K sreči je bila to banko-pijanost – od tistih, ki

puščajo glavo jasno in udarjajo v noge

banksija -e ž *vrsta eksotične rastline, ki raste samo v Avstraliji*: Za primer vzemimo Fluméria, ne smemo torej izgovoriti plümjeja, ampak plumerija, ali Bánksia ni benkija, ampak banksija

Banksovi otoki -ih -ov m *zemljepisno lastno ime; ime naseljenih otokov v Pacifiku*: Kolikor je Mihec mogel določiti po svoji karti, so bili pri enem izmed Banksovih otokov, ki spadajo že k Novim Hebridom

banlon -a m *vrsta sintetičnega vlakna, ki se uporablja v tekstilni industriji*: Sintetična vlakna. Seznam mnogo rabljenih imen: banlon, ZDA – Švica

Banović-Strahinja -e *stvarno lastno ime; ime dramske igre*: V Jugoslovanskem dramskem gledališču je bila v sredo zvečer premiera drame »Banović-Strahinja« Borislava Mihajlovića–Mihiza

Bantu -- *plemensko lastno ime; ime skupine afriških plemen*: Isto bi našli pri drugih plemenih Bantu

bantujski -a -o prid. *nanašajoč se na Bantu*: Za bantujске jezike je značilen enkratni sistem klasifikacije samostalnikov

banyan -a m ↑banjan

baobar -ja m *vrsta tropskega drevesa z osvežilnimi sadovi; opičji kruhovec*: Baobar – opičji kruhovec, veliko, tropično drevo, ki daje osvežilne sadove

baptistov -a -o prid. *nanašajoč se na baptiste*: baptistov Stanko Šorl in predstavnik Jehovih prič Ivan Štoka

Bara -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v enem izmed Finžgarjevih del*: In on ne ve, kje je mati, kje so sestre, kje je Bara, s katero sta igrala /.../ v dvoje na citre

Baraba -e ž *osebno lastno ime; ime svetopisemske osebe, ki jo je Poncij Pilat na željo ljudstva pomilostil namesto Kristusa*: Če bogoskrunstvo reveža plaši in šteje me vnaprej med pogubljene, ga vsak kot jaz od stroke, s tem, da ni Barabam Križa bati se, užene

barabijica -e ž, ekspr. *majhno barabinstvo*: Dnevi šolskih barabijic so bili že za mano

Barabon -a m *osebno lastno ime; ime osebe v delu Bogomirja Magajne*: Nekoč je živel hud, črn fašist, Barabon po imenu

bara sahab -e -a m v himalajskem okolju *vodja ekspedicije*: Razlaga manj znanih

pojmov: bara sahab, udomačen naziv za vodjo ekspedicije

barački -a -o prid. *nanašajoč se na redovnike v samostanu t. i. barate*: Nič mu ni pomagalo, da je bil zmeraj ogrnjen s prtom, namočenim v kis in žganje, da je pil čaj, pripravljen iz baračkega cvetja, ki so ga prinesli barátje, ko so pobirali bero

Baranja -e m *osebno lastno ime; priimek osebe v Flisarjevi drami Kostanjeva krona*: Baranja, Paranja!

Baranovič -a m *osebno lastno ime; priimek jugoslovanskega skladatelja*: Krešimir Baranovič: Kitajska pripovedka – baletna suita

baratavec -vca m *kdor barata, baratalec*: Jaz sem baratav'c, z vincem baratam

baravka -e ž, nar. dol. *ovca*: Moja žena zapiha /.../ tri baravke, dva goloba

Barba -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Trdinovi kratki prozi Peter in Pavel*: Moji sedanji gospe pravijo Žganja ali kako že, ne pa Barba

Barbara -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Župančičevi drami Veronika Deseniška*: Herman je kraljev tast, po Barbari, po hčerki svoji

barbarček -čka m ljubk. *barbar*: Ti mali barbarčki imajo svoje življenje in tudi svoja barbarstva

barbarino -ega s *dan, ko goduje sv. Barbara*: O barbarinem in lucijinem in še kdaj bomo srečali fantiče kolednike, polázarje

barbarinje -ega ž mn, nar. prekm. *praznik sv. Barbare 4. decembra*: Kruha ne smeš peči kadar koli, zlasti ne v petek, na barbarinje, na lucijino, celotni teden, ker bi tedaj vse leto plesnil

barbarističen -čna -o prid. *nanašajoč se na barbare*: Iz enakih razlogov se je Kručonih zanimal za jezike preprostih ljudstev (odsev tega zanimanja je raba stilizirane barbaristične leksike)

Barbaron -a m *stvarno lastno ime; ime gradu*: Stoji, stoji grad Barbaron

Barbarossa¹ -e m *osebno lastno ime; priimek cesarja Svetega rimskega cesarstva*: Cesar Friderik Barbarossa

Barbarossa² -e m *stvarno lastno ime; ime nemške vojaško-strateške operacije za napad Sovjetske zveze leta 1941*: Sile osi so imele za nujno nalogo, da zlepa ali zgrda zasedejo Grčijo in Jugoslavijo, zakaj po nemškem načrtu »Barbarossa« iz decembra 1940 je bilo treba 15. maja 1941 napasti ZSSR

Barbika -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Bračičevi kratki prozi Zaprta vrata*:

Tudi tvoje sestre niso silile z doma, ne Micka ne Ančka in ne Barbika

Barbin -a -o *svoj. prid. od Barba*: Poberite Barbine kosti ven!

barbituričen -čna -o *prid. ki je v zvezi z barbiturati*: Tej neprijetnosti se vedno skušamo izogniti na isti način: s pomirjevalnimi sredstvi (barbituričnimi, hipnotičnimi in bromidnimi)

barbiturski -a -o *prid. nanašajoč se na barbiturat*: Z njim se je začela nova doba pomirjevalnih praškov, izvedenih iz barbiturske kisline

Barbka -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Kellerjevi kratki prozi Moj jaz na oddihu*: Ana Liza, ki se je prekrstila v Barbko

Barbula -e ž *osebno lastno ime*: Micka in Barbula sta šle špancirati

Barbusse -a m *osebno lastno ime; priimek francoskega novelista*: Henri Barbusse, 1874

Bardesan -na m *osebno lastno ime; priimek sirskega gnostika*: Bardasana so zavedle knjige

Bare -- ž *osebno lastno ime*: Tretji (sc. ljubici) ime Bare, srce mi rani

barelec -lca m ↑barilec

barem¹ -a m, *geol. oddelek kredne dobe; baremij*

barem² *prisl. vsaj*: Pellico barem pravi

barenblago -a s *premičnina*: Barenblago: premičnine

Barentsovo morje -ega -a s *zemljepisno lastno ime; ime morja na severu Evrope, ki obliva skandinavske države*: Prišel na Novo zemljo, /človek/, prodril v Barentsovo morje in do Franc Jožefove zemlje

barhanast -a -o *prid. ↑barhantast*

barhent -a m ↑barhant

Barica -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Kajčevi kratki prozi Tilka*: Vnukinja Barica pa je stala kraj njega

baridali(j) -ija m *velik ameriški medved črne barve; baribal*: Da si manj podoben meni nego pa mojemu tukajšnjemu sorodniku medvedu baridaliju

barigelca -e ž ↑bariglica

bariglja -e ž ↑barigla

barigraf -a m *barometer*: Taistega dne je barigraf – barometer, ki zapisuje potek zračnega pritiska – v bližnjem Midlandu zapisal nenaden padec pritiska

Barika -e ž *osebno lastno ime*: Jaz pa bom si šla v Cerovec k svoji dragoj Bariki

Barina -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Kranjčevi kratki prozi Težaki*: Pošalila se bo s fanti, kakor se zdaj Barina

baringelj -ljna m, nar. *uhan*

baritonov -a -o prid. *nanašajoč se na bariton*: Baritonovi zveni so izdatni in zlasti v nižini lahko izvedljivi

baritonsaksofonist -a m *kdor igra bariton saksofon*: Angleški baritonsaksofonist

barix -- neskl. pril. *znamka ali vrsta baterij ali akumulatorjev*: Barix baterije so narejene podobno kot svinčeni akumulatorji, le da je svinčeni elektrodi dodan barij

barjač -a m ↑borjač

barjača -e ž ↑borjača

Barjatinski -ega m *osebno lastno ime; priimek osebe v romanu Snubitev kneza Šamila, delo pisatelja Savagea*: Ko pa je prišel doli iz Guniba in je kot vojak prisegel Barjatinskemu, tedaj se je zastavila čast naše rodovine

barkenov -a -o prid. *nanašajoč se na afriški grm bark*: One pa lenarijo v svojih razkošnih hišah iz barkenovega lesa

barkerola -e ž ↑barkarola

bar kohbovski -a -o prid. *tak kot pri bar Kohbu*: Tolkel je po njih z bar kohbovskimi udarci

barlovov -a -o prid. *v zvezi barlovo kolo, prvi homopolarizacijski motor izumitelja Petra Barlowa*: Avtor navaja v članku vrsto zgledov za pisavo strokovnih izrazov s pridevniki na -ov/-ev kot vrstnih pridevnikov v podomačeni obliki, npr.: vagnerejevo kladivce, wilsonova cev, barlovovo kolo

barmanski -a -o prid. *nanašajoč se na barmane*: Mednarodna barmanska organizacija

Baroda -e m *osebno lastno ime; priimek osebe*: Išče svojega gospoda, žlahtnega gospoda Baroda

barokica -e ž, vrtn. *vrsta okrasne rastline za znotraj in na prostem*

baroken -na -o prid. *nanašajoč se na barok*: Baroknim prismodarijam

barokiran -a -o prid. *narejen v baročnem slogu*: Če bi me kdo vprašal, odkod v vseh treh vejah likovne umetnosti toliko strukturizma /.../, bi mu brez pomisleka navedel bolj ali manj spoznano resnico, da je to le barokirani konec rasti od Cézanna preko vseh vrst kubizma do nedavnega tašizma

barokomora -e ž *hermetično zaprt prostor, v katerem se ustvarijo okoliščine, kakršne so v pilotski kabini*: Dva sovjetska znanstvenika sta prebila 30 dni v popolnoma izolirani barokomori, da bi proučila razmere, kakršne bodo vladale med človekovim poletom na Luno

barone¹ -ta m *baron*: To graščino nam je dal barone

barone² medm. Tone, barone, Slibarjev brat

barozaver -vra m *vrsta dinozavra*: Že črpanje krvi v 6 m dolg vrat barozavra je recimo zahtevalo precej višji krvni pritisk, kot ga imajo običajno živali z nestalno toplo krvjo

barré -ja m, glas. *kitarski prijem strun z enim prstom*: Poseben prstni prijem je »barré«, kjer pritisne prst hkrati več strun

barrelhouse-piano -a m *džezovska klavirska glasba, ki se je igrala v črnih pivnicah*: Barrelhouse-piano /ang. barrel house – pivnica

barrera -e ž ↑bariera

Barry -a m *osebno lastno ime; priimek osebe*: Pa Dan Barry v vesolju?

baršan -a m v porabskem okolju *žamet*: Kravate /baršan, hauspinkli/ so bile enobarvne

baršč -a m ↑boršč

baršunast -a -o prid. ↑baržunast

baršunica -e ž ↑baržunica

Bartel -a m *osebno lastno ime; priimek osebe v Tavčarjevi kratki prozi Grajski pisar*: Hej, Bartel, a tod laziš, kamor smrdljivi dihur, če krade jajca!

Bartelj -na m *stvarno lastno ime; ime gostilne iz Finžgarjevega dela*: Na trgu pri Barteljnu je sedelo nekaj pivcev

Bartenjev -ega m *osebno lastno ime; priimek osebe*: Dr. Mitja Bartenjev

Bartol -a m *osebno lastno ime; belokranjsko rojstno/krstno ime osebe*: Bartol, a, Jernej; zanimivo je, da tu še ne poznajo Jerneja

bartola -e m medm. Antola, bartola, Miha Žirak, s Kranjskega vrha koroški

bedak!

Bartsch -a m *osebno lastno ime; priimek osebe*: Za govorjenimi mehкими soglasniki /.../ pišemo -om -ov, govorimo pa -em -ev, npr. z Boccacciom Boccacciov, omahuje pa pisava npr. pri z Bartschem, Bartschev

Bartschev -a -o *svoj. prid. od Bartsch*: Za govorjenimi mehкими soglasniki /.../ pišemo -om -ov, govorimo pa -em -ev, npr. z Boccacciom, Boccacciov, omahuje pa pisava npr. pri z Bartschem, Bartschev

bartweizen -zna m rastl. *resasta pšenica*

baruselj -slja m *brkač*: O, baruselj! Ti si?

Baruša -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Finžgarjevem delu*: »Neumnosti,« je razlagal svoji ženi Baruši

barut -a m *smodnik*: Strašni požar je bil prav blizu stanice, kjer se je barut /Polver, prah/ hranil

barvnosten -tna -o prid. *nanašajoč se na barvnost*: Obsega vse barvnostne in temperaturne stopnje od žametne mehкobe do neizprosne trdote

barvotiskarjev -a -o prid. *nanašajoč se na barvotiskarja*: Iz barvotiskarjeve prakse

barzoi -a m, kinol. *ruski hrt; borzoi*: Ruski hrt (barzoi)

basedov¹ tudi **basedow** -a -o prid. v zvezi basedova avtoimunska bolezen ščitnice: Izostane perilo ali se ne pojavi tudi pri težji slabokrvnosti, pri basedovi bolezni. Posebne vrste golša je tako imenovana basedowa golša

basedov² -a m ↑basedov

Baselčanka -e ž *prebivalka švicarskega mesta Basel*: Kajti bil je zaročen z neko Baselčanko

basendži -ja m *manjši, kratkodlaki pes s pokončnimi ušesi, nagubanim čelom in tesno zavitim repom*: Basendži. Doma iz Afrike in ne laja

basidie -- rastl. *ime vrste prostotrošnic; basidiomycetes*

basin -a m ↑bazen

baskerville -a m, tisk. *tip tiskarske črke, za katerega so značilne pokončne podebljene poteze in poševni serifi*

basket -a m *košarka*: Prihajajo na partijo basketa z velikimi fanti

basketa -e ž, rastl. *viseča košarica*: Omenili smo ga že pri rastlinah za ampele,

obešavke, konzole in viseče košarice (baskete)

baskitarist -a m *kdor igra bas kitaro*: Baskitarist z opremo in repertoarjem prost s 30. junijem

basklarinetist -a m *kdor igra bas klarinet*: Zahodnonemški vibrafonist, flavtist in basklarinetist Günter Hampel nastopa s svojim mednarodnim kvartetom

basovka -e ž *vrsta kanarčkovega petja, ki ga sestavljajo glasovi, ki spominjajo na soglasnike r, k, n, g in samoglasnikov o, u*: Pesem našega kanarčka-vrvivca je sestavljena iz več spevov. Prvi in najlepši spev je votlo vrvenje – votla vrvivka (Hohlrolle), ki ji pravimo tudi kraljica petja. Nadaljni spevi so: grčavka – basovka (Knorre)

basse danse -a m *vrsta renesančnega plesa*: Najbolj znan renesančni ples, basse danse, je bil prvi evropski družabni ples, čigar korake še danes poznamo

bastardat -a m *bastard*: Mi hočemo raje ostati živi udje tistega naroda, kateremu se bodočnost, kateremu se ves svet odpira, nego se ponemčiti, in tako postati bastardati tujega naroda

bastenzit -a m *ruda, ki vsebuje lantanide*: Najbolj znani rudi, ki vsebujeta lantanide, sta monacit in bastenzit

bastijon -a m ↑bastion

bastilja -e ž v zvezi bastija: Ko je dal kralj zbrati v okolici Pariza večje število čet – so dne 14. julija 1789 revolucionarji naskočili in zavzeli utrjeni pariški dvorec bastilja

bastiljon -a m ↑bastion

bastilski -a -o prid. *nanašajoč se na francoski praznik dan Bastilje*: In ko se v juliju povrne bastilski dan, slavi (Napoleon) ta izbruh revolucije v cesarskem sprevedu

baston -a m *ena od barve ali znaka na italijanskih kartah*: Štiri znane barve – srce, karo, pik in križ – zamenjajo pri briškoli novci (danari), čaše (coppe), palice (bastoni) in meči (spade)

bastos -a m *znamka cigaret*: Ko se skozi džunglo pelješ proti severu Kameruna, se za ovinkom nenadoma pojavi velikanska reklamna tabla z oglasom za cigarete bastos

bastparenchymzelle bot. *parenhimatična ličnata celica*

bastteil bot. *ličnati del*

bastzelle bot. *ličnata celica*

basuto-arabski -a -o prid. *nanašajoč se na konja basuto, ki spada med arabske konje*: Sin basuto-arabske kobile

Bašçaršija -e ž *zemljepisno lastno ime; ime starega mestnega predela Sarajeva*: Ščurke sva preganjala z nekakšnimi travami, ki jih je Tijana kupovala na Bašçaršiji

bašček -čka m *violončelo*: F. Schertel objavlja tole shemo, ki naj pojasni imenoslovje godal: /.../ violoncino, violoncello (zmanjševalnica) = (bašček)

Bašt -a m *osebno lastno ime*: Bašt prijel ga je za nogo, Jemcov France pa za roko

baštilja -e ž ↑bastija

bašton -a m ↑bastion: Iz orožarne je dal na razpolago vse uporabljivo orožje, celo oba stara topova, plen iz turških vojn, je ukazal postaviti na baštonu, da sta grozila na izansko stran

Bata -- ž neskl. pril.: Bata čevlji

Bataille -a m *osebno lastno ime; priimek francoskega pisca dram in poezije*: Henry Bataille

batarizem -zma m *govorna motnja, pri kateri sta motena ritem in tempo govora; brbotanje*: O brbotanju ali tahifemiji (batarizmu), ki je organska motnja celotnega govornega aparata, naj zapišemo le, da se kaže v prenatrjenem neobvladanem in nejasnem govoru

Batavia -e ž *zemljepisno lastno ime; staro ime indonezijskega mesta na otoku Java*: Glavno mesto Jave je Batavia

batikovanje -a s *potisk tkanine z vzorci s pomočjo voska*: 57 mladih umetnikov se je udeležilo srečanja v Mladinskem centru na Reberci, kjer so skušali prodreti v skrivnosti modeliranja, plesa, slikanja in batikovanja

batrivnost -i ž, nar. prekm. *hrabrost, pogum*: Z batrivnostjo je to storil in roke ni skrival

batu -- *eden izmed nigerijskih jezikov*: Največja je osrednja veja, ki je poleg nigerijskih jezikov tiv, batu, ndoro (itd.) sestavljajo jeziki bantujske podskupine

batul -a m *sorta jabolk*: Gornjeseniška jabolka /mošanske, grajove, jonatanske, lederne, batul ipd./ in slive /duge, radeče, žute, ringo ipd./ so bile znane po celi

Madžarski

Batumi -ja m *osebno lastno ime; ime pristanišča ob Črnem morju*: Drži petrolejski cevovod v črnomorsko pristanišče Batumi

bau vau -- -ja m ↑bav-vav

bauhinijeva škržolica -e -e bot. *rastlina z navadno rumenimi cvetovi; bauhinova škržolica*: Hieracium Bauhini. Bauhinijeva škržolica

bauchnaht -a m *trebušni šiv*

Baucis -a m *osebno lastno ime; ime osebe v Kozakovi kratki prozi Maske*: Še na vozu sem se moral smejeti, ko sem ju zopet zagledal, kako zavijata Filemon in Baucis, zvesti zakonski par k »Tonetu«

Baudelaire -rja m *osebno lastno ime; priimek francoskega pesnika*: Deklamiral sem si Prešerna, Puškina, Goetheja, Baudelairja

Baudelairjev -a -o *svoj. prid. od Baudelaire*: Baudelairjeve pesmi

baudotov -a -o *prid. v zvezi baudotov sistem večkratne telefonije*: Vrste: baudotov (izg. bodójev) sistem, tel. sistem večkratne telefonije

Bauer -ja m *osebno lastno ime; priimek osebe*: Dr. Bauer je to opredelitev nekoliko razširil

bauernfirer -ja m *kmečki voditelj*: Žena bauernfirerja Trobija pa se mi je opravičevala, češ da njen mož ni ničesar kriv

bauksit -a m ↑boksit

baule -ta m *jezik v Slonokoščeni obali*: V kvajsko vero sodijo jeziki kru in basa v Liberiji, ewe, fante in tvi v Gani, anji in baule v Slonokoščeni obali

Baumanov -a -o *prid. v zvezi Baumanov pasterizator*: Baumanov pasterizator

bauš -a m ↑bavš

bav-vav -- m *neskl. pril., gram. teorija nastanka glasov s posnemanjem*: Bav-vav teorija

Bavar -ja m *osebno lastno ime; ime prebivalca Bavarske; Bavarec*: Bavar pa je sladko spal

bavarec -rca m, kinol. *srednjevelik, okreten, mišičast lovski pes s kratko dlako raznih barv*: Bavarec je bolj lahek, okreten, srednjevelik lovski pes

Bavarec -rca m *osebno lastno ime; ime prebivalca Bavarske*

Bavarsko -ega s *zemljepisno lastno ime; ime pokrajine v Nemčiji; Bavarska*:

Teden dni prej, kot kaže »ptičji koledar« nekaj desetletij nazaj, so se vrnile jate škorcev v dolino ob Innu na Bavarskem

Bavha -e ž *osebno lastno ime; ime krave*: Na drugem koncu je zamukala stara Bavha z otožnim glasom

Bavkar -ja m *osebno lastno ime*: Bavkarji so svinjo klal', Kroparji za rep držal'

Bavšej -a m *osebno lastno ime; ime vola*: Voliča nista bila enakomerno zraščena. Bavšej, katerega je dokupil, je bil nekoliko višji in močnejši

Bayerjev -a -o prid. v zvezi Bayerjev način, pri čemer se odvaja čisti aluminijev oksid iz naravnih surovin; *Bayerjev postopek*: Glinico pridobivamo iz boksita na več načinov, vendar sta najvažnejša talilniški (ali francoski) in Bayerjev način

Bayle -a m *osebno lastno ime; priimek osebe*: 21.00 Slavni mojstri – slavne arije. Ch. Gounod: Arija Valentina iz opere Faust (Theo Bayle)

Bayonne -na m *zemljepisno lastno ime; ime mesta na jugozahodu Francije*: Podobno je tudi s francoskim imenom Bayonne – s tem mestom nismo imeli tejsnejših stikov, zato ga nismo podomačili v ženskem spolu

bayou -ja m *glasba etnične skupine iz časa koloniziranja severne Amerike; cajun*: V redni petkovi oddaji etnične glasbe tokrat ne bo spoznavanja s čisto etnično glasbo, vendar pa se tudi ne da reči, da je cajun oziroma bayou godba brez etničnih izvorov

Bazar -ja m *osebno lastno ime; ime prebivalca na Matenskem*: Bazr ga Bazarja, s preklca v luknca

bazelski -a -o prid. †baselski

bazifilen -lna -o prid., vrtn. *ki potrebuje bazično zemljo*: Bazifilna rastlina, ki ima rada zemljo z bazično kemično reakcijo in ji torej prijajo v tleh apnene sestavine

bazilikin -a -o prid. *nanašajoč se na baziliko*: Bazilikin čaj je zdravilen zoper katarje ter bolezni na ledvicah

Bazilisa -e ž *osebno lastno ime; ime osebe v Finžgarjevem delu*: Sonjica in Bazilisa – sestri usmiljene ljubezni

bazilisek -ska m †bazilisk

Baziljko -a m *osebno lastno ime; ime osebe v Velikonjevem delu Otroci*: Gojenci so spali: mali Baziljko je ležal izključen

Bazin -a m *osebno lastno ime; ime osebe*: Francoska akademija je izgubila enega svojih članov, v osebi katoliškega pravca Renéa Bazina

bazovski -a -o prid. *nanašajoč se na kraj Bazovica, ki se nahaja v vzhodnem delu Tržaškega krasa*: Ob 20. uri je bila v bazovski župni cerkvi sveta maša

bažilika -e ž ↑bažiljka

bb -eja m *oznaka za pesniško rimo, za katero je značilno ponavljanje iste zvočne skupine*: /.../ temveč je svojo pesem zložil v štiristopičnih jamskih verzih z moškimi rimami v prvem delu, urejenimi v oblikah aa, bb

BBC -- m *stvarno lastno ime; kratica britanske televizijske hiše*: Ta »tič« je bil poročevalec pri BBC

BCG -eja m ↑beseže

bdenje -a s ↑bedenje

**b`dežela** -e ž, nar. tolm. *zunanji svet*: Podobno pa se v tolminskih hribih rabi b`dežela, v pomenu zunanji svet

b-dur -ja m *prijem ali akord, ki se uporablja pri brenkalih*

be -ja m *simbol v matematiki*: ipsilon plus be

beagle -la m, kinol. *kratkodlaki, srednjevelik pes s mehкими in dolgimi uhlji ter srednje močnim dolgim repom, ki je na konici vedno bel*: Beagle je majhen angleški lovski pes

beanija -e ž *vrsta kape, ki so jo nosili baptisti*: Bolni so bili vsi: bogovci in vidci iz Knjige, učenci in učitelji: beani v beanijah, bakalavreji

beatel -tla m *član ansambla The Beatles*: Gneča okrog beatlov v ZDA

beati possidentes cit., lat. Beati possidentes: srečni tisti, ki imajo

beatlovski -a -o prid. *nanašajoč se na ansambel The Beatles*

beatlovstvo -a s *značilnost beatlov*: Johnu je dala možnost, da je pobegnil beatlovstvu

beatovski -a -o prid. *nanašajoč se na beat*: Druga manjšina, ki se je uveljavila v šestdesetih letih, čeprav je nastopila že prej, je beatovska generacija

Beatrice -- ž *osebno lastno ime; ime muze renesančnega pesnika Alighierija*: Pesnik Dante je imel Beatrice

beatus ille cit., lat. *blagor tistemu*: Beatus ille: začetek 2. Horacijeve epode: »O srečen ta, ki rešen vseh skrbi«

beau geste m cit., franc. *lepa gesta*: Ona je smatrala to le za očarljivi beau geste

beaujolaïs -a m *vrsta francoskega vina*: Potem mi natoči kozarec beaujolaisa ali mi olupu pomarančo

Beaumanoir -ja m *osebno lastno ime; priimek osebe*: Sodobnik Beaumanoirja

beaune -ja m *vrsta rdečega vina*: Beaune je rdeče vino, gospod

beauties -- ž *lepotice*: Vroča noč á la potovalni prospekt in ladies stopijo iz svojih slik: neverjetne beauties

Beauvais -a m *zemljepisno lastno ime; ime mesta na severu Francije*: V XIII. stoletju Vincencij iz Beauvaisa

beauxartovski -a -o prid. *tak kot v slogu beaux-arts*: Niti niso predmeti postavljeni, da bi imeli klasicistično beauxartovsko luč in senco

Bebček -čka m *osebno lastno ime; ime osebe v Golijevi drami Igre*: Mladi gospod Pepček je mladi gospod Bebček

bebčev -a -o svoj. prid. *od bebec*: Morda je prav zaradi tega skrita tista tiha groza v bebčevih očeh, tista nedoločna misel

be-be medm. Vmes so kričali ljubki mali modri gorščniki svoj »be-be«

be-be-ci medm. Kakor vedno so najbolj vneto opozarjale nase sinice s svojim glasnim »ci-ci-be« in »be-be-ci«

Bebenav -ega m *osebno lastno ime; priimek osebe iz Podroža*: V Celovcu je bil en Bebenav

bebercajg -a m, nar. prl. Jaz imam dekle z Leitnšberga, Jajnko ima z bebercajga

Bebiček -čka m *osebno lastno ime; ime osebe v Ribičičevem delu Naš rod*: Porentov Bebiček je bil prenesel v šolo lep kos belega kruha, namazanega na debelo s smetano

bebop -a m, muz. *vrsta džeza, ki so ga v ameriškem mestu Kansas City po drugi svetovni vojni izoblikovali črnci*: Andrej Arnol je predstavnik mlajše generacije naših jazzovskih saksofonistov, vendar ostaja zvest klasičnemu bebopu oziroma hard-bop jazzu

8 SKLEP

Besedje slovenskega jezika je urejeno in zbrano v kar nekaj slovarjih in leksikografskih zbirkah. Na podlagi kartoteke s šestimi milijoni listkov so ustvarili jezikoslovci in slovaropisci temeljni slovar za Slovence, imenovan *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Besedje se neprestano razvija in spreminja, zato je velika potreba po novem nastanku slovarja slovenskega knjižnega jezika. V veliko pomoč pri spremljanju in zbiranju vsakodnevnega besedišča so besedilni korpusi. Eden od korpusov, imenovan Nova beseda, je bil podlaga za zbir leksikografskega gradiva novejšega besedja, zbranega v publikaciji *Novejša slovenska leksika*. To delo predstavlja aktualno besedišče, ki bo nekoč zajeto v novem slovarju slovenskega jezika. Delo NSL sicer nima informacij o pomenu besede, slovničnih določil, kvalifikatorjih ipd., vendar kljub temu predstavlja prvo in pomembno leksikografsko zbirko besedišča današnje slovenščine. Idejne zasnove izdelave novega slovarja slovenskega jezika so bile predstavljene na strokovnem posvetu, kjer so se zbrali strokovnjaki iz več jezikoslovnih področij in razpravljali o nastanku, obsegu in sprembah ter izboljšavah novega slovarja.

Pri nas in pri drugih slovanskih narodih se veliko raziskuje, zbira, dopolnjuje in razpravlja o novotvorjenkah v jeziku. Vedno več je časopisnega, revijalnega tiska, leposlovja, obveščanja po spletu, strokovne literature ipd., kar predstavlja potrebo po aktualizaciji besedja. Člankov, monografij, raziskav in zbirk na področju novejših leksike je ogromno, vendar samih slovarjev še ne. Vsi slovanski leksikografi se trudijo z delom na novih slovarjih, ki so ali bodo nastali na podlagi nacionalnih besedilnih korpusov. Nekaj manjših slovarjev novejšega besedja imajo naslednji jeziki, in sicer slovaški *Kratki slovar slovaškega jezika/Krátky slovník slovenského jazyka* (izdan leta 2003), vanj je zajetih 60.000 besed; Srbi imajo slovar *Mali slovar novih besed/Mali rečnik novih reči* s 1.223 neologizmi, izdan leta 2008; Čehi imajo slovar z naslovom *Novejša češka leksika 1: Slovar neologizmov/Nová slova v češtině 1: slovník neologizmů* in njegovo nadaljevanje. Prvi zajema besede do leta 1995, teh je 4.600; drugi pa do leta 2002, ta vključuje 7.000 besed. Tudi Poljska in Hrvaška imata nekaj zbornikov, zbirk, monografij z

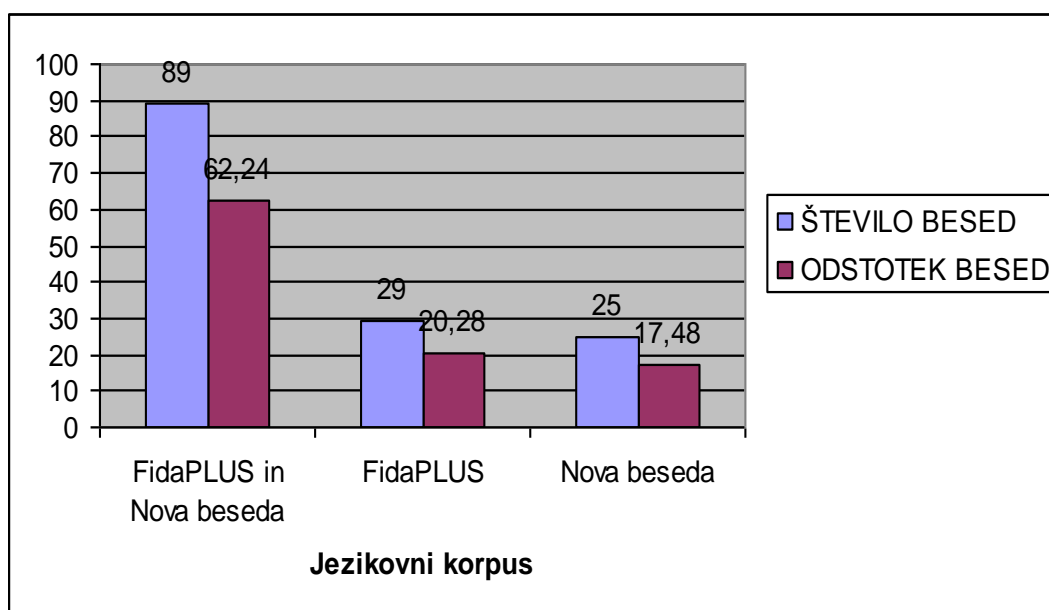
novotvorjenkami. V primerjavi s slovanskimi leksikografijami je Slovenija konkurenčna pri zbiranju novejših leksik. Zbirka NSL je bila izdana leta 2009 in zajema kar 15.900 besed. Slovaropisje zahteva ogromno časa in natančnosti, zato napredka ni možno videti takoj, temveč šele čez leta. Sama sem imela možnost spoznati majhen del slovaropisja pri svoji analizi besed, ki sem jih izvzela iz kartoteke za izdelavo slovarja slovenskega knjižnega jezika. Analizirala sem 415 besed, kar predstavlja le 18,91 odstotkov neobdelanih besed iz kartoteke, ki se začnejo na črko b.

V uvodu diplomskega dela sem si zastavila vprašanje, koliko besed iz besednovrstne in pomenske analize besed od *babako* do *bebop* je še aktualnih v današnjem besedišču. Naštela sem le 15 besed, ki so zajete v leksikografski zbirki NSL, kar pomeni, da je od 415 analiziranih besed le 3,62 % v besedju današnje slovenščine. Te besede so: *babako*, *babi*, *bahajec*, *bahajski*, *bajaličar*, *balkanec*, *Balkanec*, *banalnež*, *bantujski*, *Barbika*, *barmanski*, *barvnosten*, *beagle*, *beaujolais*, *bebop*. Kot kaže, gre za na novo oživljene besede, saj v času nastanka SSKJ niso bile dovolj aktualne oz. v splošni rabi, sedaj pa so zajete v zbirki novejšega besedja. Prav tako sem besede poiskala v jezikovnih korpusih FidaPLUS in Nova beseda, pri čemer sem dobila naslednje rezultate. Od 415 besed sem zasledila 143 besed v obeh prej omenjenih korpusih, med tem ko sem 29 besed našla samo v FidiPLUS, 25 besed pa v Novi besedi. Torej od vseh analiziranih besed je 34,46 % besed zajetih v jezikovnih korpusih FidaPLUS in Nova beseda. Na kratko povedano, pri obdelavi tretjine besed sta mi bila v pomoč jezikovna korpusa; za analizo drugih besed sem si morala pomagati z drugimi viri. Za lažjo predstavitev ugotovljenega bom podatke tabelično in grafično prikazala.

JEZIKOVNI KORPUS	ŠTEVILO BESED	ODSTOTEK BESED
FidaPLUS in Nova beseda	89	62,24
FidaPLUS	29	20,28
Nova beseda	25	17,48
SKUPAJ	143	100

Tabela 1: Številčni in odstotkovni prikaz podatkov o zasetosti besed v jezikovnih korpusih

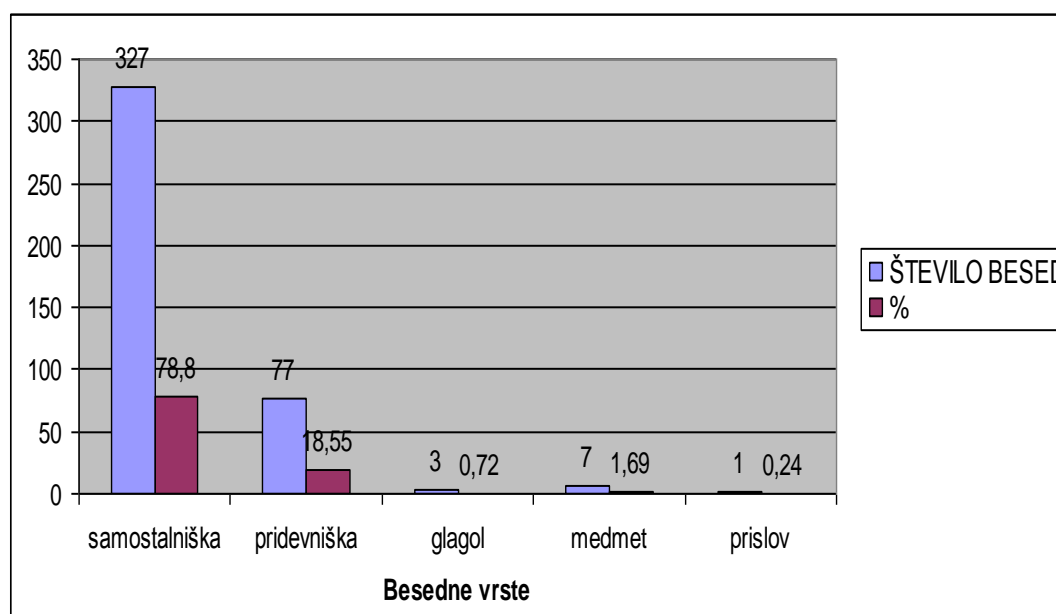
Graf 2: Številčni in odstotkovni prikaz podatkov o zasetosti besed v jezikovnih korpusih

V praktičnem delu diplomskega dela sem besede besednovrstno analizirala. Besednih vrst je v slovenskem jeziku devet, pri čemer sem v analizi od besede *babako* do *bebop* zasledila le pet, in sicer od predmetnopomenskih besednih vrst so bile samostalniška, pridevniška, glagol in prislov, od slovničnih besednih vrst pa le medmet. Glede na besednovrstno analizo sem dobila naslednje rezultate. Najvišja frekvenca besed spada k samostalniški besedi, in sicer 325 samostalnikov in 2 glagolnika, kar skupaj predstavlja 78,80 % vseh besed. Med samostalnike uvrščamo tudi lastna imena, ki predstavljajo 35,17 % vseh samostalnikov v tej

analizi. Pridevniška beseda zajema 77 pridevnikov, to je 18,55 % vseh besed. Zelo majhen odstotek (0,72 %) je glagolov, kar pomeni, da so bili v celotni analizi le trije. Medmetov je bilo 7, kar je 1,69 v odstotkih in le en prislov (0,24 %). Rezultati so tabelarično in grafično predstavljeni.

BESEDNE VRSTE	ŠTEVILO BESED	%
Samostalniška	327	78,80
Pridevniška	77	18,55
Glagol	3	0,72
Medmet	7	1,69
Prislov	1	0,24
SKUPAJ	415	100

Tabela 2: Prikaz številčne in odstotkovne vrednosti gesel glede na besedne vrste

Graf 2: Prikaz številčne in odstotkovne vrednosti gesel glede na besedne vrste

Pri analizi besed sem tudi upoštevala lastna imena, pri čemer jih SSKJ in BSJ ne zajemata. Med lastna imena spadajo: osebna, zemljepisna in stvarna lastna imena. Največje število lastnih besed v analizi predstavljajo osebna lastna imena; teh je kar 81 oziroma 19,52 % vseh analiziranih besed. Zemljepisnih lastnih imen je 24, kar predstavlja 5,78 %, stvarnih lastnih imen pa je 10 oziroma 2,4 % vseh besed.

Pri analizi besed sem imela veliko težav pri razlagi nekaterih njihovih pomenov. Kot sem omenila, gre predvsem za redke, pogosto zastarele besede, zato je brez dobrega zglada ali konteksta težko razložiti pomen. V veliko pomoč je bil Pleteršnikov slovar, saj zajema besede, stare več kot sto let in prav tako izposojenke iz nemščine, ki jih je bilo pri analizi kar nekaj. Če bi čas dopuščal, bi bilo zanimivo narediti besednovrstno in pomensko analizo cele črke b, še boljše pa analizo vseh besed, ki niso bile uporabljene v nobenem slovarju. Kljub manjšemu številu besed sem dobila drugačen pogled na raziskavanje in analiziranje besed. Ni dovolj le znanje jezikoslovja, raziskavanje besed zajema velik spekter znanja tudi z drugih strokovnih področij, osebne razgledanosti in povezovanja znanja, včasih pa le malo zdrave pameti.

9 VIRI IN LITERATURA

- *Kartoteka za izdelavo slovarja slovenskega knjižnega jezika* (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša)

BESEDILNA KORPUSA:

- FidaPLUS: www.fidaplus.net
- Nova beseda: http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html

SPLETNI VIRI:

- Slovar slovenskega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>
- Pleteršnikov slovar: <http://bos.zrc-sazu.si/pletersnik.html>
- Besedišče slovenskega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/besedisc.html>
- Besede slovenskega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/besede.html>

SPLETNA BRSKALNIKA:

- Google: www.google.si
- Najdi si: www.najdi.si

- AVSEC, Otmar, 1955: *Esperantsko-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- BUZÁSSYOVÁ, Klára, 2009: Slovar sodobnega slovaškega jezika (Z vidika zasnove in organizacije dela). V: Andrej Predih (ur.): *Strokovni posvet o novem slovarju slovenskega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- ČAGRAN, Branka, PŠUNDER, Majda, FOŠNARIČ, Samo, 2004: *Priročnik za izdelavo diplomskega dela*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- GLOŽANČEV, Alenka, KOSTANJEVEC, Polona, 2006: Novejše besedje slovenskega knjižnega jezika – seznam (A–O). *Jezikovni zapiski* 12, 2.

- GLOŽANČEV, Alenka, JAKOPIN, Primož, MICHELIZZA, Mija, URŠIČ, Lučka, ŽELE, Andreja, 2009: *Novejša slovenska leksika v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- HAJNŠEK-HOLZ, Milena, HUMAR, Marjeta, JAKOPIN, Franc, 1987: *Besedišče slovenskega jezika [po kartoteki za slovar sodobnega knjižnega jezika zbrane besede, ki niso bile sprejete v Slovar slovenskega knjižnega jezika]*. Ljubljana: SAZU ZRC Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
- HOLLY, Krystyna, GRZEGORZEWICZ, Małgorzata, SMÓLKOWA, Teresa, NOWAKOWSKA, Beata, ŻÓLTAK, Anna, 2004: *Nowe słownictwo polskie: materiały z prasy lat 1993–2000*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu języka polskiego PAN.
- JAKOPIN, Franc, KOROŠEC, Tomo, LOGAR, Tine, RIGLER, Jakob, SAVNIK, Roman, SUHADOLNIK, Stane, 1985: *Slovenska krajevna imena*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- KREK, Simon, 2009: Od SSKJ do spletnega portala standardne slovenščine. *Jezik in slovstvo* 54 /3–4. 99–118.
- NOVAK, Vilko, 2006: *Slovar stare knjižne prekmurščine*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- MARTINCOVÁ, Olga idr., 1998: *Nová slova v češtině 1: slovník neologizmů*. Praha: Academia.
 – – 2004: *Nová slova v češtině 2: slovník neologizmů*. Praha: Academia.
 – – 2005: *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha: UJČ AV ČR.
- MIKIĆ, Ana, 2007: Neologizmi: Prijetnja i/ili jezično bogastvo. *Jezikoslovlje* 8.1, 77–113.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1994. Ljubljana: SAZU ZRC Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- SMÓLKOWA, Teresa, 2001: *Neologizmy we współczesnej leksyce polskiej*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu języka polskiego PAN.
- PREDIŃ, Andrej (ur.), 2009: *Strokovni posvet o novem slovarju slovenskega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

- ŠIRCELJ-ŽNIDARŠIČ, Ivanka (ur.), 1998: *Besedišče slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- TOPORIŠIČ, Jože (ur.), 2007: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- ŽELE, Andreja, 2005: O korpusnem jezikoslovju. *Jezikoslovni zapiski*, 11, 2, 178–180.
- ŽELE, Andreja, 2009: Enojezični slovarji - sledenje pomenskoti besed oz. kaj in kako pravi raba. V: Marko Stabej (ur.) *Obdobja* 28. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.